

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИ ПЕДАГОГ ВА РАЎБАР КАДРЛАРИНИ
ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИ
ТАШКИЛ ЭТИШ БОШ ИЛМИЙ-МЕТОДИК МАРКАЗИ**

**ФАРҒОНА ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ
ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ МИНТАҚАВИЙ МАРКАЗИ**

**“ТЕСТОЛОГИЯ АСОСЛАРИ”
МОДУЛИ БЎЙИЧА
ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА**

Тузувчи: Ф.Эркабоева

МУНДАРИЖА

ИШЧИ ДАСТУР	3
ТАҚВИМ МАВЗУИЙ РЕЖА.....	10
ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ.....	11
МАЪРУЗА МАТНИ	30
ТЕСТ САВОЛЛАРИ	42
НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ.....	47
МАЛАКАВИЙ ИШ МАВЗУЛАРИ.....	48
МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ.....	49
ГЛОССАРИЙ	50
ДИДАКТИК ВА ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛЛАР.....	53
АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ	60

ИШЧИ ДАСТУР

Модулнинг мақсади ва вазифалари

“Тестология асослари” модулининг мақсади: педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малака ошириш курс тингловчиларини тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талаблар, тест саволларини Давлат тест марказига тақдим этиш форматлари, тестларнинг турлари ва кўрсаткич нормалари, тестларнинг стандарт меъёрлари, фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари билан таништириш.

“Тестология асослари” модулининг вазифалари:

- Тест топшириқларининг шакллари, мазмуни, тест тузишнинг назарий асослари уни таълим-тарбия жараёнида қўллашнинг афзалликлари тўғрисидаги асосларнинг ишлаб чиқилганлигини ёритиш;
- тингловчиларда тестларни аниқ илмий назарий таҳлил қилиш, холис баҳолаш ва мустақил фикрни вужудга келтиришга эришиш;
- таълим-тарбиянинг самарадорлигини оширишда тест синовларининг аҳамиятини ўргатиш;
- тингловчиларда тест топшириқларини ДТМ талабларига мувофиқ тузиш ва амалда қўллаш учун зарур бўлган билим ва кўникмаларини шакллантириш.

Модулни ўзлаштиришга қўйиладиган талаблар

“Тестология асослари” модулини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида тингловчилар:

- тестларнинг турлари ва улардан таълим-тарбия жараёнида самарали фойдаланиш йўллари билиши керак;
- Тестлардан масофавий таълим тизимида фойдаланиш малакаларини эгаллаши лозим.
- ДТМ талабларига мувофиқ равишда тест топшириқлари тузиш кўникмаларига эга бўлиши зарур.

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Модул мазмуни ўқув режадаги биринчи блок, иккинчи блок ва мутахассислик фанларининг барча соҳалари билан узвий боғланган ҳолда, гуманитар ва ижтимоий-иқтисодий фанлар, шунингдек, математика ва табиий-илмий фанлар бўйича тест тузиш тартиби педагогларнинг умумий тайёргарлик даражасини оширишга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талабларни таҳлил этиш ва баҳолашга доир касбий компетентликка эга бўладилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юклараси, соат					
		Хаммаси	Аудитория ўқув юклараси				Мустақил таълим
			жами	Назай	Амалий машғулот	Кўчма машғулот	
1.	Тестология асослари фанининг предмети, мақсад ва вазифалари	2		2		-	-
2.	Тест топшириқларининг турлари ва уларни тузиш методикаси	2			2	-	-
3.	ДТМ томонидан тест топшириқларини расмийлаштиришга қўйиладиган талабларни ўрганиш. Тестлар тўпланини шакллантириш, тест ўтказиш ва натижаларининг таҳлили	2			2	-	-
	Жами:	6	6	2	4	-	-

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Тестология асослари фанининг предмети, мақсад ва вазифалари. (2 соат)

Режа:

1. Тестология асослари бўйича умумий тасаввур.
2. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари.
3. Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари.

Тестология тушунчаси. Тестологиянинг тавсифи. Тестологиянинг фан сифатида шаклланиш босқичлари. Тестология ва унинг фаолият соҳалари. Касбий таълим йўналишлари тингловчиларни илғор педагогик технология ва уни ўқув жараёнига жорий этиш бўйича тизимли ахборотлар билан қуроллантириш мақсадида яратилган. Тестшунослик асослари мазмунини ёритишда унинг одатдаги ўқитиш усулларида фарқ қилувчи жиҳатлари, Ўзбекистон таълим тизимида уни жорий этишнинг аҳамияти, тест топшириқлари шакллари, уларни тузиш ҳамда педагогик технологиянинг тамойиллари ва қоидалари, ўқув материални тўла ўзлаштириш ғоясини вужудга келиши ва унинг амалга ошириш усуллари.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-мавзу. Тест топшириқларининг турлари ва уларни тузиш методикаси (2 соат)

Режа:

1. Тест тузиш қоидалари. Тестларнинг стандарт меъёрлари.
2. Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари.
3. Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари.

Тест тузиш методикаси. Тестларнинг турлари, мазмуни ва кўрсаткич нормалари. Тестларнинг стандарт меъёрлари. Ёш нормалари. Гуруҳий нормалар. Нисбий норма. Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари.

Тест топшириқларига қўйиладиган дидактик талаблар. Тест саволлари мукамал бўлиши учун, уларни тузишда бир қанча талабларга риоя қилиш

зарур. Булар куйидагилардан иборат: тест топшириқлари мазмунининг ўқув мақсадига мувофиқлиги; материал аҳамиятлилиги; илмий аниқлик; изчиллик; тўқислик ва уйғунлик; ўзлаштириш даражасига кўра табақалашганлиги; самарадорлик (кумулятивлик); тил равонлиги ва аниқлиги; бир маънолилик; вақтнинг қатъий белгиланиши; ихчамлик; мураккаблик меъёри; тўғри жавобда қўшимча белгиларининг мавжуд эмаслиги; вариативлик; шаклан ва мазмунан ўзаро боғлиқлик. Ижтимоий-гуманитар ва аниқ-табиий фанлар бўйича тест тузиш тартиби.

2-мавзу. ДТМ томонидан тест топшириқларини расмийлаштиришга қўйиладиган талабларни ўрганиш. Тестлар тўпламини шакллантириш, тест ўтказиш ва натижаларининг таҳлили (2 соат)

Режа:

1. ДТМ томонидан тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талаблар.
2. Тестлар тўпламини шакллантириш.
3. Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш.
4. Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг тутган ўрни.

Тест саволларини Давлат тест марказига тақдим этиш форматлари. Тестлар тўпламини шакллантириш Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш.

Ўзбекистон Республикаси таълим тизимида Тестология фанининг ўрни. Биринчидан, 20 йилдан буён Ўзбекистон Республикаси ОўЮга тест синовлари орқали қабул амалга оширилаяпти; иккинчидан кўпгина ОўЮнинг баъзи йўналишларида жорий, оралик, якуний назоратлар тест топшириқлари билан ўтказилиш йўлга қўйилмоқда. Бу ва бошқа ҳолатлар ОўЮ профессор – ўқитувчилари ҳамда ходимларининг тест топшириқлари, Тестология фани бўйича чуқурроқ билимга эга бўлишини талаб қилади. Тестология бўйича билимларнинг такомиллаштирилиши ОўЮда инновация ютуқларини қўллаш ва таълим тизимини модернизациялаш жараёнида ўзининг ифодасини топади. Масофавий таълим тизимида тестлардан фойдаланиш.

АДАБИЁТЛАР РЎЙҲАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни. Т.: 1997.
3. Ўзбекистон Республикаси "Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури". Т.: 1997.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари

1. "Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида" Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. "Халқ сўзи", 2012 йил 28 май.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари

1. Автомототранспорт воситалари ва шаҳар электр транспорти воситалари ҳайдовчиларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш билан шуғулланувчи таълим муассасалари ўқувчиларининг билимини баҳолаш учун тест саволларини тузиш ва тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисида Низом (АВ томонидан 30.09.2011 й. 2271-сон билан рўйхатга олинган 29.07.2011 й. Ички ишлар вазирлигининг 7-сон, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 316-сон, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест марказининг 89-01-2090-сон қарори билан тасдиқланган).
2. Ўзбекистон Республикаси Давлат бошқаруви академияси магистратурасига қабул қилишда тест синовларини ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисидаги Низом (АВ томонидан 01.08.2012 й. 2384-сон билан рўйхатга олинган Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази директорининг 30.07.2012 й. 01-172-сон буйруғи билан тасдиқланган).
3. Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасаларининг бакалавриятига тингловчиларни қабул қилишда тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисидаги Низом (АВ томонидан 08.07.2011 й. 2242-сон билан рўйхатга олинган Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги давлат тест маркази директорининг 06.07.2011 й. 01-222/1-сон буйруғи билан тасдиқланган).
4. 1998/99 ўқув йилида ЎзР Олий таълим муассасаларига қабул тўғрисида. ЎзР ВМ 25.05.1998 й. 228-сонли Қарори.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 14 майдаги “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Давлат тест маркази ташкил этиш тўғрисида” ги 258-сонли қарори

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 24 июндаги 293-сонли «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори.

7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 5 январдаги 5-сонли “Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида”ги қарори;

8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 11 мартдаги “Давлат тест маркази таркибида кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педагог кадрлар ва таълим муассасалари аттестатсияси бошқармасини ташкил этиш тўғрисида”ги 109-сонли қарори;

9. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим муассасаларининг 2004-2005 ўқув йили бўйича рейтинг натижалари., ЎзР ВМ ҳузуридаги Давлат тест маркази, Тошкент, 2005 й.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

1. Каримов И.А. Юсак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. – 176 б.

2. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2010.

3. Каримов.И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. - Т.: Ўзбекистон, 2011. - 438 бет.

V. Дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

1. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Москва, 2002.

2. Временные государственные требования к минимуму содержания профессиональной образовательной программы и уровню подготовки лиц при получении дополнительной квалификации "Тестолог (специалист в области педагогических измерений)". Министерство образования Российской Федерации. Москва, 2000. 14 стр.

3. Ковалева Г.С. Национальный фонд подготовки кадров, Программа развития и совершенствования государственных образовательных стандартов и тестирования (Первый этап). Итоговый отчет. Зарубежный опыт построения и актуальные проблемы развития образовательного тестирования. Москва, 2001. 26 стр.

4. Крисилов В.А. Опыт проведения рейтингов украинских и российских вузов /Крисилов В.А., М.Л. Слуцкая // Ранжирование высших учебных заведений: состояние, тенденции, проблемы. Коллективная монография / Под. Ред. В.Н. Бержанского. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2007. - С.29-41.

5. Михайлычев Е.А., Норов Ш.К. Дидактические тесты в системе многоэтапного контроля знаний студентов Бухара. Бух.ТИПЛП. 1995.-36 с.

6. Тестология бўйича русча-ўзбекча, ўзбекча-русча изоҳли терминологик луғат-минимум/ Техника фанлари доктори Б.М.Исмаиловнинг умумий тахрири остида. Тошкент: Давлат тест маркази, 2005. Рус ва ўзб. тил. – 136 бет.

7. Фарберман Б.Л., Асомов Д.К. Педагогик тестлар ва тингловчилар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг усули. -Т.: РЎУИ, 1995. - 102 б.

VI. Интернет сайтлари

1. <http://www.gov.uz>
2. <http://www.lugat.uz>
3. <http://www.ziyonet.uz>
4. <http://www.edu.uz>
5. <http://www.dtm.uz>

ТАҚВИМ МАВЗУИЙ РЕЖА

№	Мавзулар	Машғулот тури	Соати	Ўтказилиш муддати
1.	Тестология асослари фанининг предмети, мақсад ва вазифалари	маъруза	2	Ҳар ойнинг учинчи ҳафтаси
2.	Тест топшириқларининг турлари ва уларни тузиш методикаси	амалий	2	Ҳар ойнинг учинчи ҳафтаси
3.	ДТМ томонидан тест топшириқларини расмийлаштиришга қўйиладиган талабларни ўрганиш. Тестлар тўпламини шакллантириш, тест ўтказиш ва натижаларининг таҳлили.	амалий	2	Ҳар ойнинг тўртинчи ҳафтаси

ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Маъруза машғулотини ташкил этишнинг шакл ва хусусиятлари:

№	Маъруза шакллари	Ўзига хос тавсифловчи хусусиятлари
1.	Кириш маърузаси	Фан тўғрисида яхлит тасаввур ҳамда маълум йўналишлар беради. Педагогик вазифаси: тингловчини ушбу фаннинг вазифалари ва мақсади билан таништириш, касбий тайёргарлик тизимида унинг ўрни ва ролини белгилаш, курснинг қисқача шарҳини бериш, фаннинг ютуқлари билан таништириб, келажакдаги изланишларнинг йўналишини белгилаш, тавсия қилинган ўқув-услугий адабиётлар таҳлилини бериш, ҳисобот ва баҳолашнинг муддатлари ва шакллари белгилаш.
2.	Маъруза ахборот	Маърузанинг одатдаги анъанавий тури. Педагогик вазифаси: ўқув маълумотларини баён қилиш ва тушунтириш.
3.	Шарҳловчи маъруза	Баён қилинаётган назарий фикрларнинг ўзагини, илмий тушунчалар ва бутун курс ёки бўлимларининг концептуал асосини ташкил этади. Педагогик вазифаси: илмий билимларни тизимлаштиришни амалга ошириш, фанларнинг ўзаро алоқадорлигини очиш.
4.	Муаммоли маъруза	Янги билимлар қўйилган савол, масала, ҳолатнинг муаммоллиги орқали берилади. Бунда тингловчининг ўқитувчи билан биргаликдаги билиш жараёни илмий изланишга яқинлашди. Педагогик вазифаси: янги ўқув ахборотининг мазмунини очиш, муаммони қўйиш ва уни ечимини топишни ташкил қилиш, ҳозирги замон нуқтаи назарларини таҳлил қилиш.
5.	Визуал маъруза	Маърузанинг мазкур шакли визуал материалларни намойиш этиш ҳамда уларга аниқ ва қисқа шарҳлар беришга қаратилган. Педагогик вазифаси: янги ўқув маълумотларини ўқитишнинг техник воситалари ва аудио, видеотехника ёрдамида бериш.
6.	Бинар (икки кишилик) маъруза	Бу маъруза икки ўқитувчининг ёки иккита илмий мактаб намоёнчасининг, ўқитувчи-тингловчининг диалогидан иборат. Педагогик вазифаси: янги ўқув маълумотларининг мазмунини ёритиш.
7.	Аввалдан режалаштирилган хатоли маъруза	Хатоларни излашга мўлжалланган мазмуни ва услубиятида, маъруза охирида тингловчилар ташхиси ўтказилади ва қилинган хатолар текширилади. Педагогик вазифаси: янги материаллар мазмунини ёритиш, берилган маълумотни доимий назорат қилиш.
8.	Маъруза конференция	Аввалдан қўйилган муаммо ва докладлар тизими (5-10 минут)дан иборат илмий-амалий дарс сифатида ўқув дастури чегарасида ўтилади. Докладлар биргаликда муаммони ҳар томонлама ёритишга қаратилиши керак. Машғулот охирида ўқитувчи мустақил ишлар ва тингловчиларнинг маърузаларга яқун ясаб, тўлдириб, аниқлаштириб хулоса қилади. Педагогик вазифаси: янги ўқув маълумотнинг мазмунини ёритиш.
9.	Маслаҳат маъруза	Турли сценарийлар ёрдамида ўтиши мумкин. Масалан, 1) «Савол-жавоб» - маърузачи томонидан бутун курс бўйича ёки алоҳида бўлим бўйича саволларга жавоб берилади. 2) «Савол-жавоб-дискуссия» - изланишга имкон беради. Педагогик вазифаси: янги ўқув маълумотни ўзлаштиришга қаратилган.

1-мавзу

Тестология асослари фанининг предмети, мақсад ва вазифалари

(маъруза – 2 соат)

1.1. Маъруза машғулотининг таълим технологияси модели

Вақти – 2 соат	Тингловчилар сони: 15-30 та
<i>Машғулот тури</i>	Ахборот визуал маъруза
<i>Маъруза режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тестология асослари бўйича умумий тасаввур. 2. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари. 3. Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари.
<p>Ўқув машғулотининг мақсади: Ўқув модули ҳақида умумий тушунча бериш. Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифалари, Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари, Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари ҳақида тушунча беришдан иборат.</p>	
<p>Педагогик вазифалар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предметнинг вазифалари ва функциялари, ўқув фанлари тизимидаги ўрни ва роли билан таништириш; • ўқув предмети таркибини шарҳлаш ва тавсия этиладиган ўқув-услугий адабиётлар рўйхатини бериш; • Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифаларини очиб бериш; • Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойилларини айтиб бериш; • Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари ёритиб бериш; • тест топшириқларининг шакллари нинг ишлаб чиқилиши, асосий принципларини ёритиб бериш; 	<p>Ўқув фаолияти натижалари:</p> <ul style="list-style-type: none"> • предметнинг вазифалари ва функциялари, ўқув фанлари тизимидаги ўрни ва ролини ифодалайди; • ўқув предмети фанининг тузилмасини ва таркибини шарҳлайди, адабиётлар рўйхати билан танишади; • Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифаларини ўрганади; • Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойилларини ёзиб олади; • Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари билан танишади;; • тест топшириқларининг шакллари нинг ишлаб чиқилиши, асосий принципларини билан танишади;
<i>Ўқитиш усуллари</i>	Визуал маъруза, ақлий хужум, Б/Б/Б техникаси, кластер
<i>Ўқитиш шакллари</i>	Жамоа билан ишлаш
<i>Ўқитиш воситалари</i>	Маърузалар матни, тарқатма материаллар, слайдлар
<i>Ўқитиш шартлари</i>	Техник воситалар, компьютер ва видеопроектор билан таъминланган, гуруҳлар билан ишлаш учун мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат: савол ва жавоблар

Маъруза машғулотининг технологик харитаси

Ишлар босқичи ва мазмуни	Фаолият мазмуни	
	таълим берувчи	таълим олувчи
1-босқич. Тайёргарлик босқичи	1.1. Мавзу бўйича машғулот мазмунини тайёрлайди. 1.2. Ахборот визуал маъруза учун такдимот слайдларини тайёрлайди. (1-илова) 1.3. Ўқув модулини ўргатишда фойдаланиладиган адабиётлар рўйхатини тайёрлайди.	
2-босқич. Кириш (10 дақиқа)	2.1. Ўқув модулининг номини эълон қилади. Фан бўйича умумий тасаввур келтиради. Ишнинг методологик ва ташкилий хусусиятларини ёритиб беради. 2.2. Мавзулар рўйхатини келтиради ва уларга қисқача тавсиф беради. Асосий адабиётлар рўйхатини беради ва шарҳлайди. 2.3. Машғулот мавзуси, мақсади, вазифалари ва ўқув фаолияти натижалари билан таништиради. 2.4. Тингловчиларни ақлий ҳужумга тортиш учун шу мавзу бўйича жонлантирувчи саволлар беради. (2-илова)	2.1. Тинглайдилар, ёзиб оладилар. 2.2. Тинглайдилар. 2.3. Ёзиб оладилар. 2.4. Саволларга жавоб берадилар.
3-босқич. Асосий қисм (65 дақиқа)	3.1. Маъруза режасининг барча саволлари бўйича визуал материал тайёрлашни намойиш қилади. 3.2. Мавзунинг таянч иборалари, асосий жойларини ёзиб олишларини сўрайди. 3.3. Тестология асослари бўйича умумий тасаввур. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари бўйича тингловчилар билан суҳбат уюштиради. 3.4. Тингловчилар жавобини шарҳлайди, хулосаларга эътибор беради, аниқлик киритади. 3.5. Тингловчиларга Б/Б/Б усули бўйича ифодаланган жадвални намойиш қилади ва устунларни тўлдиришни айтади (3-илова).	3.1. Тинглайдилар, ўрганадилар, ёзадилар, аниқлайдилар, саволлар берадилар. 3.2. Ҳар бир таянч тушунча муҳокама қиладилар. Ёзадилар. 3.3. Фикрларини баён қиладилар. 3.4. Муҳокамада иштирок этадилар. 3.5. Жадвални тўлдирадилар.
4 босқич. Яқун яшаш (5 дақиқа)	4.1. Тингловчилар эътиборини асосий масалаларга қаратади. Олинган ахборотларни умумлаштиради ва шарҳлайди. Саволларга жавоб беради, муҳим қўшимча ахборотни беради. 4.2. Мавзуга яқун ясайди. Мустақил иш учун вазифалар беради: “Тестология” сўзига кластер тузишни вазифа қилиб беради, баҳолайди. (4-илова).	4.1. Тинглайдилар. Савол берадилар. 4.2. Топшириқни ёзиб оладилар.

Визуал материаллар

1-слайд

Тест – барча синалувчилар учун бир хил шароитда ўтказиладиган ва ечимини миқдорий таъсиф қилиш мумкин бўлган топшириқлар кўринишига эга бўлган ҳамда айти пайтда муайян синалувчининг ривожланиш даражаси кўрсаткичи бўлиб хизмат қиладиган синов.

2-слайд

- **Тестология** – (инглизча сўздан олинган бўлиб, *test* — синов), юнонча *logos* — билим) сўзлари бирикмасидан иборат.
- **Тестология** фанлараро фан бўлиб, илмий асосланган ва сифатли диагностик ўлчов методикаси ҳақидаги фан саналади.

Замонавий тестология етук амалий фан бўлиб, ўзида тест топшириқларини яратишнинг асосий тушунчалари ва терминларини, тамойилларини, шаклларини (тузилишини), мазмунига, қийинлигига қўйиладиган талабларни, тест топшириқларини баҳолаш шкалаларини, яъни тест топшириқлари банкини яратиш бўйича фаолиятни белгилловчи меъёрларни ўзида жамлайди.

Таълим соҳасидаги тест синови - бу тестдан ўтувчиларнинг маълум ўқув фанлари ёки таълим дастурлари бўйича тайёргарлиги даражасини холис баҳолаш усулидир. Тест топшириқларини бажариш интеллектуал фаолият бўлиб, у чегараланган вақтда ва назорат қилинадиган шароитларда амалга оширилади. Тест синовлари натижаларининг холислиги, биринчи навбатда, тест топшириқларининг сифатига боғлиқ, шунинг учун топшириқларни ишлаб чиқишда замонавий тестология фани назарияси ва амалиётига асосланган талабларни инобатга олиш зарур.

АҚЛИЙ ХУЖУМ – бевосита жамоа бўлиб “фикрлар ҳужуми”ни олиб бориш бўлиб, услубнинг асосий тамойили – эркин мулоқот-мунозара жараёнида берилган мавзу асосида янги новаторлик ғоя, фикрлар тўпланади; ғоя-фикрларнинг сифатига эмас, уларнинг қанчалик кўплигига эътибор қаратилади.

Ақлий ҳужум ва масалани ечиш босқичлари

1. Мустақил фикрланг, хаёлингизга келган барча ғоя, фикрларни қоғозга ёзинг.
2. Барча ғоя ва фикрларни ёзинг, агар улар такрорланаётган бўлса, махсус белги қўйинг.
3. Ғояларни баҳоланг.
4. Энг мақбул ғоя гуруҳ ғояси сифатида шакллантирилади.
5. Барча ёзилган ғояларни гуруҳ муаммосини ечиш учун гуруҳлаштириш мумкин.
6. Гуруҳнинг умумий жавоби шакллантирилади.

Саволлар:

1. “Тест” сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?
2. Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифаларини очиб беринг;
3. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойилларини айтиб беринг;
4. Тест синовлари эволюцияси нима?
5. тест топшириқларининг шакллари ҳақида қандай тасаввурга эгасиз?

Б/Б/Б техникасини қўллаш бўйича кўрсатма.

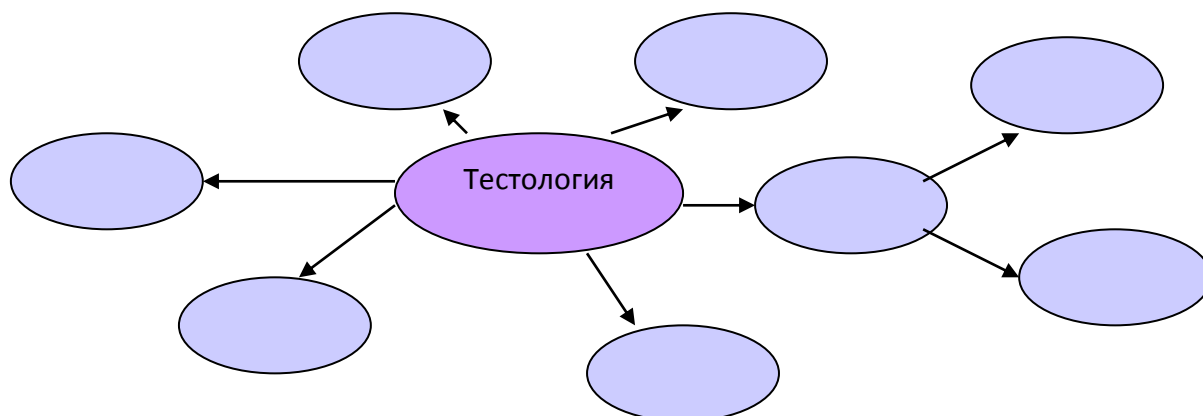
1. Маъруза режасига мос ҳолда 2-устунни тўлдириг.
2. Ўйланг, жуфтликда ҳал этинг ва жавоб беринг, ушбу саволлар бўйича нимани биласиз, 3-устунни тўлдириг.
3. Ўйланг, жуфтликда ҳал этинг ва жавоб беринг, ушбу саволлар бўйича нимани билиш керак, 4-устунни тўлдириг.
4. Маърузани тингланг ва визуал материаллар билан танишинг.
5. 5-устунни тўлтириг.

Б/Б/Б жадвали (Биламан/Билишни хоҳлайман/Билдим)

№	Мавзу саволи	Биламан	Билишни хоҳлайман	Билдим
1.	Тест” сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?			
2.	Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифаларини очиб беринг;			
3.	Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойилларини айтиб беринг;			
4.	Тест синовлари эволюцияси нима?			
5.	Тест топшириқларининг шакллари ҳақида қандай тасаввурга эгасиз?			

4-илова

1-майруза машғулоти бўйича билимларни мустаҳкамлаш учун вазифа (Кластер услуби).

2-мавзу

Тест топшириқларининг турлари ва уларни тузиш методикаси

(амалий машғулот – 2 соат)

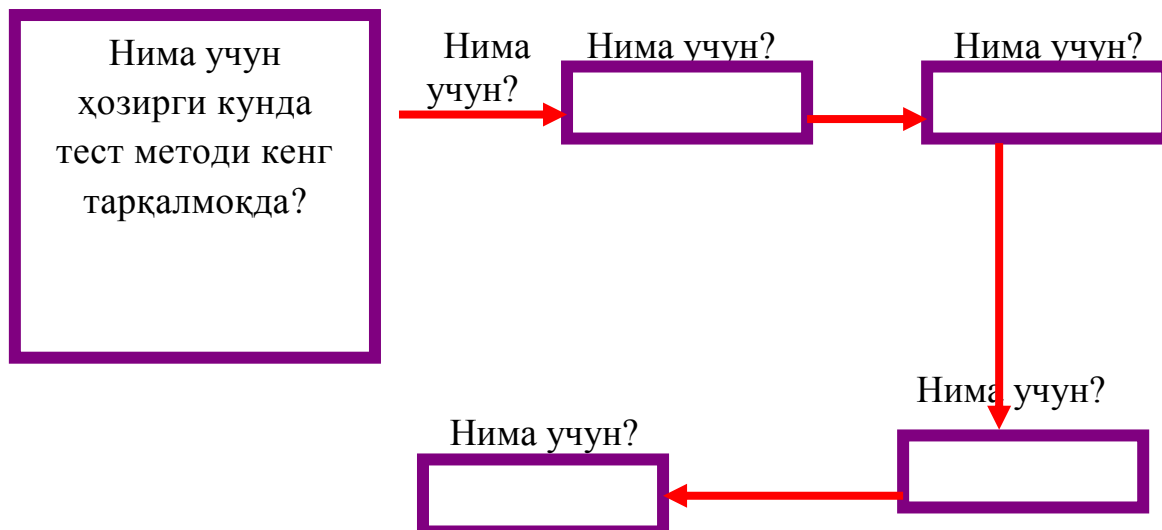
2.1. Амалий машғулотнинг таълим технологияси модели

Вақти – 2 соат	Тингловчилар сони: 18-40 та
<i>Машғулот тури</i>	“Нима учун?”, «Кооп-кооп» техникасидан фойдаланган ҳолда, мавзу бўйича билимларни мустаҳкамлашга ва чуқурлаштиришга қаратилган амалий машғулот.
<i>Амалий машғулот режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тест тузиш қоидалари. Тестларнинг стандарт меъёрлари. 2. Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари. 3. Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари.
<i>Ўқув машғулотининг мақсади:</i> Мавзу бўйича билимларни чуқурлаштиришни таъминлаш.	
<i>Педагогик вазифалар:</i>	<i>Ўқув фаолияти натижалари:</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Тест тузиш методикасини ишлаб чиқиши ва асосий йўналишлари билан таништириш; • Тестларнинг стандарт меъёрлари очиб беради; • Тестлар тўпламини шакллантиришга хос хусусиятларни баён қилиш; • Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари ҳақида маълумот бериш; • Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари аҳамиятини баён қилиш. 	<ul style="list-style-type: none"> • Тест тузиш методикасини ишлаб чиқиши ва асосий йўналишлари билан танишишади; • Тестларнинг стандарт меъёрлари ўрганади; • Тестлар тўпламини шакллантиришга хос хусусиятларни билиб олади; • Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари ҳақида тушинчага эга бўлади; • Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари аҳамиятини англаб олади.
<i>Ўқитиш усуллари</i>	Нима учун?, «Кооп-кооп» («Биргаликда ўқиймиз») техникасидан фойдаланиш усули, инсерт
<i>Ўқитиш шакллари</i>	Индивидуал, гуруҳларга бўлиниб ишлаш
<i>Ўқитиш воситалари</i>	Схема, слайдлар, доска, қоғоз қалам.
<i>Ўқитиш шартлари</i>	Техник воситалар, компьютер ва видеопроектор билан таъминланган, гуруҳлар билан ишлаш учун мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, ўз-ўзини назорат қилиш, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

Амалий машғулотнинг технологик харитаси

Ишлар босқичи ва мазмуни	Фаолият мазмуни	
	таълим берувчи	таълим олувчи
1-босқич. Кириш (10 дақиқа)	<p>1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, мақсад ва ўқув фаолияти натижаларини айтади: Таълим жараёни интерфаол усуллар орқали амалга оширилишини эълон қилади.</p> <p>1.2. Тингловчиларни жонлантириш мақсадида «Нима учун?» техникасидан фойдаланилган ҳолда: «Нима учун ҳозирги кунда тест методи кенг тарқалмоқда?» деб савол билан мурожаат қилади (<i>1-илова</i>). Фикрларни умумлаштириб, амалий машғулотни бошлайди.</p> <p>1.3. Тингловчиларни 3 та кичик гуруҳларга бўлади, баҳолаш кўрсаткичи ва мезонлари билан таништиради..</p>	<p>1.1. Тинглайдилар</p> <p>1.2. Органайзерни тўлдирадилар. Эркин ўз фикрини билдирадилар.</p> <p>1.3. Интерфаол усуллардан фойдаланилган ҳолда кичик гуруҳларга бўлинади</p>
2-босқич. Асосий қисм (65 дақиқа)	<p>2.1. Гуруҳларга топшириқ беради: 10 минут ичида ҳар бир гуруҳ умуммутахассислик фанлари бўйича тест тузинг.</p> <p>2.2. Тест тузиш қоидалари, кўрсаткич нормалари ҳақида маълумот беради, изоҳ беради, билимларини умумлаштиради, алоҳида эътибор қаратади. Топшириқларнинг бажарилишини қай даражада тўғри эканлигини диққат билан текширади.</p> <p>2.3. Гуруҳларга «Кооп-кооп» техникасидан фойдаланиш (<i>2-илова</i>).</p> <p>2.4. Иш бошланганлигини эълон қилади, ҳар бир гуруҳ тест топшириқларини тузиб ватманқоғозларга тушириб, тест синовларини ўтказишда ёрдам беради.</p> <p>2.5. Тест синовларини ташкил қилади, изоҳ беради, тестларни тузилишига тингловчиларнинг эътиборини қаратади.</p>	<p>2.1. Тестни мустақил, биргаликда ватманқоғозларга тузиб ёзадилар.</p> <p>2.2. Топшириқни бажарадилар, баҳолайдилар, хулоса чиқарадилар.</p> <p>2.3. Мустақил топшириқни бажарадилар.</p> <p>2.4. Топшириқни бажарадилар.</p> <p>2.5. Тест синовларини ўтказадилар. Жамоа бўлиб муҳокама қиладилар, баҳолайдилар.</p>
3 босқич. Яқун яшаш (5 дақиқа)	<p>3.1. Иш яқунларини чиқаради. Фаол тингловчиларни баҳолаш мезони орқали рағбатлантиради.</p> <p>3.2. Мустақил ишлаш учун топшириқлар беради: Инсерт усули бўйича мавзунинг мазмунини чуқур ўрганиш, кейинги машғулотга тайёргарлик кўриш. <i>3-илова</i></p>	<p>3.1. Эшитади. Аниқлайди.</p> <p>3.2. Тинглайди. Аниқлайди.</p>

«Нима учун» органиайзери

«Кооп-кооп» («Биргаликда ўқиймиз») техникасини ўтказиш қويدаси

Иш бос-қичлари	Фаолият	
	Таълим берувчи	Таълим олувчи
1.	3 ва 5 кишидан иборат кичик гуруҳларни ташкил қилади	
2.	Ҳар бир гуруҳга ностандарт тест тузиш топшириғини беради. Топширикни бажариш учун йўриқномалар беради.	Гуруҳ аъзолари ўзаро топширикни бошлайди.
3.	Топширикни муваффақиятли бажарилишини ва муомала маданиятини назорат қилади.	3.1. Ҳамма топширикни мустақил бажаради. 3.2. Ностандарт тестлар тайёрланади.
4.	Гуруҳларда иш яқунларини чиқарилишини сўрайди ва тузилган тестлар бўйича гуруҳлар тест синовларини ўтказишни талаб қилади.	Гуруҳлар тест синовларини ўтказишади.
5.	Натижаларни таҳлил қилади ва баҳолайди, ғолиб гуруҳларни аниқлайди.	

“Инсерт” усули

Инсерт - самарали ўқиш ва фикрлаш учун белгилашнинг интерфаол тизими ҳисобланиб, мустақил ўқиб-ўрганишда ёрдам беради. Бунда маъруза мавзулари, китоб ва бошқа материаллар олдиндан тингловчига вазифа қилиб берилади. Уни ўқиб чиқиб, «V; +; -; ?» белгилари орқали ўз фикрини ифодалайди.

Матнни белгилаш тизими

- (v) – мен билган нарсани тасдиқлайди.
- (+) – янги маълумот.
- (-) – мен билган нарсага зид.
- (?) – мени ўйлантирди. Бу борада менга қўшимча маълумот зарур.

Инсерт жадвали

Тушунчалар	V	+	-	?
Тест тузиш қоидалари				
Тест топшириқларига қўйиладиган талаблар				
Тест турлари				
Тест топшириқларининг қийинчилик даражаси мезони				

Визуал материаллар

Тест саволлари мукамал бўлиши учун, уларни тузишда бир қанча талабларга риоя қилиш зарур. Булар қуйидагилардан иборат: тест топшириқлари мазмунининг ўқув мақсадига мувофиқлиги; материал аҳамиятлилиги; илмий аниқлик; изчиллик; тўқислик ва уйғунлик; ўзлаштириш даражасига кўра табақалашганлиги; самарадорлик (кумулятивлик); тил равонлиги ва аниқлиги; бир маънолилик; вақтнинг қатъий белгиланиши; ихчамлик; мураккаблик меъёри; тўғри жавобда қўшимча белгиларининг мавжуд эмаслиги; вариативлик; шаклан ва мазмунан ўзаро боғлиқлик.

Ўқув мақсадига мувофиқлиги. Тест топшириқларининг мазмуни аниқлаштирилган (идентификацияланган) ўқув мақсадларига мувофиқ бўлиши лозим. Ўқув мақсадлари мажмуи иерархик тузилишига эга. Шунинг учун нисбатан яқин мақсадни амалга оширмай туриб, умумий (нисбатан олис) мақсадга эришиб бўлмайди. Ҳар бир тест саволи маълум бир ўқув мақсадининг рўёбга чиқишини таъминлаши зарур.

Материалнинг аҳамиятлилиги. Тест саволларига ўқув материалнинг энг муҳим, асосий қисмларини киритиш лозим. Тестда топшириқлар сони одатда чекланган бўлади. Бинобарин, тўғридан-тўғри кўйилаётган масалада барча мавзулар тўлиқ қамраб олинмаган бўлиши мумкин. Талабанинг умумий ҳолатдан хусусий хулосага келиши (дедуктив) ва аксинча, айрим далиллардан умумий хулосалар (индуктив) чиқара олиши, унинг назарий қоидаларни алоҳида ҳолатларда қўллашни нечоғлик ўзлаштириб олганини, тафсилотларни билиши эса назарий асосларни тушунтира олиш қобилиятларини кўрсатади.

Илмий аниқлик. Тестга мушоҳада, билим орқали асослаш мумкин бўлган ҳаққоний маълумотлар киритилади. Фандаги мунозарали қарашларни тест саволларига киритиш тавсия этилмайди. Тест топшириқлари табиати асосан, аввалдан маълум, аниқ жавоб беришни тақозо этади.

Изчиллик. Тестдаги топшириқлар маълум бир фанга таалуқли, умумий билим моҳиятига кўра ўзаро боғлиқ бўлиши лозим. Изчиллик айтиб бериш топшириқ жавобини умумий тест натижаларига нисбатан муносабатидан (коррелятив) кўринади.

Тўқислик ва уйғунлик. Тестдаги топшириқларнинг умумий сони мавзу ва қисмларга нисбатан мувофиқ тақсимланиши аҳамиятли. Бу талаб тест режасини ишлаб чиқишда амалга оширилиши лозим. Кўникмаларини ривожлантиради.

Ўзлаштириш даражасига кўра табақаланганлиги. Ўқув материалининг маълум бир таркибий қисмига оид ўзлаштириш даражаси турлича (билиш, эслаб қолганини тасвирлаш, самарадор билимлар ва ижодий фикрлаш) бўлган тест топшириқларини тузиш лозим. Бу талаб ҳам тест режасини ишлаб чиқишда амалга оширилиши лозим.

Самарадорлик (кумулятивлик). Самарадорлик тест топшириқларининг борган сари мураккаблашиб боришини назарда тутлади. Бу қатъий талаб эмас. Чунки, замонавий компьютер тест тизимида талабага навбатдаги тест топшириғи, аввалгисини қандай ечганига қараб берилади. Яъни аввалги саволга нотўғри жавобдан сўнг, унга нисбатан мураккаб бўлмаган тест топшириқлари берилиши мумкин.

Вақтнинг қатъий белгиланганлиги. Бу шартнинг моҳияти шундан иборатки, ўйлаш учун 2 дақиқадан ортиқ вақт талаб этиладиган тест саволлари бўлмаслиги лозим. Бирқанча хорижий тест топшириқларини таҳлил этилганда, математика бўйича 65 секунд, тил ва адабиёт бўйича 32 секунд, ижтимоий ва табиий фанлар бўйича 41 секунд, далиллар ва иборалар учун 20-25 секунд, чизмалар учун 90 секунд, шаклларни аниқлаш учун 90-120 секунд вақт ажратилиши маълум бўлди.

Ихчамлик. Тест топшириқларининг матни чўзилиб кетмаслиги, қалаштириб ташланмаслиги лозим. Мураккаб кўламли ўқув саволини ўзлаштиришни аниқлаш зарур бўлган ҳолларда, уни бир қанча ихчам тест топшириқларига бўлиб тузилгани маъқул.

Тил равонлиги, аниқлиги ва бир маънолилиги. Тест топшириқларида кўп маъноlilik ва ноаниқликка йўл қўйиб бўлмайди. АҚСХда тест топшириқларини тузувчилар гуруҳига муайян бир ўқув фани бўйича тажрибали педагог ва рухшуноздан ташқари адабий муҳаррир ҳам киритилиши анъанага айланган.

Мураккаблик меъёри (яроқлилиги). Тест топшириқлари педагогик жиҳатдан самарали бўлиши учун, улар оддий ахборот бериб қолмаслиги, жавоби очикдан-очик аён бўлмаслиги лозим. Натижаси ярмига тенг ($P \leq 0,5$) бўлган тест топшириқлари нисбатан самарали ҳисобланади. Бундай натижа ўқув материални яхши ўзлаштирган ёки чуқур тайёргарлик кўрмаган талабани аниқлашни осонлаштиради.

Тўғри жавобда қўшимча белгиларнинг мавжуд бўлмаслиги. Тест тузишда тажрибасиз киши тушунарли бўлсин, деган мақсадда тўғри жавобни бошқа жавобларга нисбатан кенгроқ ва батафсилроқ баён қилади. Талабалар бу фарқни тез англаб оладилар ва жавобни ана шу белгига қараб аниқлашади. Бунга асло ёъл қўйиб бўлмайди.

3-мавзу

ДТМ томонидан тест топшириқларини расмийлаштиришга қўйиладиган талабларни ўрганиш. Тестлар тўпламини шакллантириш, тест ўтказиш ва натижаларининг таҳлили

(амалий машғулот – 2 соат)

3.1. Амалий машғулотининг таълим технологияси модели

Вақти – 2 соат	Тингловчилар сони: 15-30 та
<i>Машғулот тури</i>	«Конверт» ва «Қандай» техникасидан фойдаланган ҳолда, билимларни чуқурлаштириш ва мустақамлашга қаратилган амалий машғулот
<i>Амалий машғулот режаси</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ДТМ томонидан тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талаблар 2. Тестлар тўпламини шакллантириш 3. Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш. 4. Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг туган ўрни.
<i>Ўқув машғулотининг мақсади:</i> Тестлар тўпламини шакллантириш, Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш афзалликлари ва таълим-тарбия тизимидаги замонавий талаблар ҳақида тушунча беришдан иборат.	
<p><i>Педагогик вазифалар:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестлар тўпламини шакллантириш тизимидаги замонавий талаблар ҳақида тушунча бериш; • Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш афзалликларини баён қилиш. • Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг туган ўрни, тестлардан фойдаланиш жараёнида мустақиллик йилларида таълим-тарбия соҳасидаги ўзгаришлар ва янгиланишларни баён қилиш; 	<p><i>Ўқув фаолияти натижалари:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Тестлар тўпламини шакллантириш тизимидаги замонавий талаблар ҳақида тушунчага эга бўлади; • Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш афзалликларини англайди. • Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг туган ўрни, тестлардан фойдаланиш жараёнида мустақиллик йилларида таълим-тарбия соҳасидаги ўзгаришлар ва янгиланишларни тушиниб олади;
<i>Ўқитиш усуллари</i>	«Конверт» ва «Қандай» техникаси
<i>Ўқитиш шакллари</i>	Жамоа ва гуруҳларда ишлаш
<i>Ўқитиш воситалари</i>	Визуал материаллар, тарқатма материаллар, слайдлар манбалар, адабиётлар, доска.
<i>Ўқитиш шартлари</i>	Техник воситалар, компьютер ва видеопроектор билан таъминланган, гуруҳлар билан ишлаш учун мўлжалланган аудитория.
<i>Мониторинг ва баҳолаш</i>	Оғзаки назорат, савол-жавоб, ўз-ўзини назорат қилиш, рейтинг тизими асосида баҳолаш.

Амалий машғулотнинг технологик харитаси

Ишлар босқичи ва мазмуни	Фаолият мазмуни	
	таълим берувчи	таълим олувчи
1-босқич. Кириш (10 дақиқа)	<p>1.1. Ўқув машғулоти мавзуси, мақсад ва вазифаларини айтади (амалий машғулотни ўтказишда олдиндан топшириқ ва вазифалар беради).</p> <p>1.2. Таълим жараёни интерфаол усуллар орқали амалга оширишини эълон қилади. Тингловчиларни доира ёки тўртбурчак шаклида столлар атрофида икки гуруҳга бўлади.</p>	<p>1.1. Амалий машғулотга тайёргарлик кўриб келади.</p> <p>1.2. Ихтиёрий равишда икки гуруҳга бўлинади.</p>
2-босқич. Асосий қисм (65 дақиқа)	<p>2.1. «Конверт» техникасидан фойдаланилган ҳолда ҳар бир гуруҳ навбат билан конвертга солинган топшириқларни олади. (1-илова),</p> <p>2.2. Топшириқларга тайёргарлик кўриш учун 3 минут, жавоб бериш учун эса 7 минут беради.</p> <p>2.3. Гуруҳларга топшириқларни бажариш учун ёрдам беради, уларни баҳолаш мезонлари билан таништиради (2-илова), баҳс-мунозарани бошқариб боради. Зарур ҳолларда аралашади ва керакли томонга йўналтиради.</p> <p>2.4. Гуруҳларнинг жавобларини тинглаб, уларни баҳолайди.</p> <p>2.5. Гуруҳларга «Қандай?» техникасидан фойдаланилган ҳолда: Тест топшириқларига қўйиладиган талаблар (3-илова)</p> <p>2.6. Топшириқларни ватман қоғозларга тушириб, тақдимотини ўтказишга ёрдам беради. Ягона хулоса чиқаришга кўмак беради ва ниҳоясида умумлаштиради.</p>	<p>2.1. Топшириқни кўриб чиқиб, саволларга жавоб беради.</p> <p>2.2. Регламентга риоя қилади.</p> <p>2.3. Фаол қатнашадилар.</p> <p>2.4. Ўз фикрларини эркин билдирадилар.</p> <p>2.5. Мустақил диаграммани ҳар бир гуруҳ тўлдиради.</p> <p>2.6. Тақдимот ўтказади. Ҳолиб гуруҳларни аниқлаб, баҳолайди.</p>
3 босқич. Яқун яшаш (5 дақиқа)	<p>3.1. Иш яқунларини чиқаради. Фаол тингловчиларни баҳолаш мезони орқали рағбатлантиради.</p> <p>3.2. Мустақил иш учун топшириқ беради. 4-илова.</p>	<p>3.1. Эшитади. Аниқлайди.</p> <p>3.2. Уй вазифасини ёзиб оладилар</p>

“Конверт” техникаси

Жадвални тўлдириш

Тест ўтказишга тайёргарлик	Тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш	Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг тутган ўрни ҳақида нималарни биласиз

Гуруҳларнинг билим ва кўникмаларини баҳолаш мезонлари

<i>Топшириқлар, баҳолаш кўрсаткичлари ва мезонлари</i>	<i>I гуруҳ</i>	<i>II гуруҳ</i>
1-топшириқ: (1,5 балл)		
- савол ёритиб берилди (0,5 балл)		
- регламентга эътибор қаратилди (0,5 балл)		
- гуруҳ фаол қатнашди (0,5 балл)		
2-топшириқ: (1,5 балл)		
- муаммо аниқ ечимини топди (0,5 балл)		
- мантиқан тўғри хулоса чиқарилди (0,5 балл)		
- мисоллар билан умумлаштирилди (0,5 балл)		
Жами: (3 балл)		

0,5 балл – «аъло»

2,5 – 3 балл – «аъло»

0,4 балл – «яхши»

1,9 – 2,4 балл – «яхши»

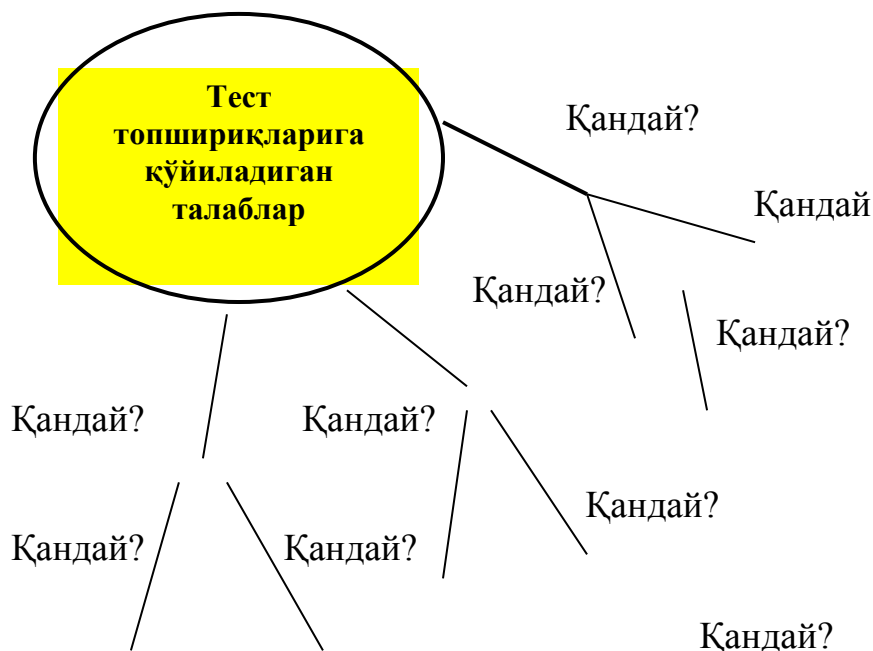
0,3 балл – «қониқарли»

2,3 – 1,8 балл – «қониқарли».

«Қандай?» иерархик диаграммаси

«Қандай» органиайзерини тўлдириш

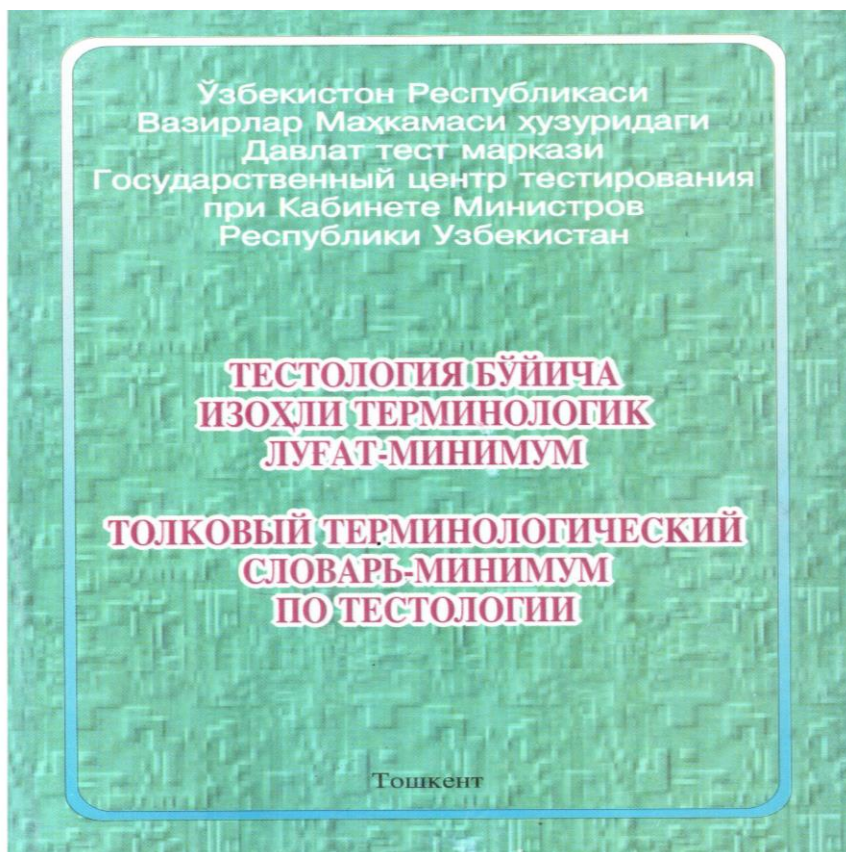

Ўқув топшириғи

Гуруҳлар учун вазифа

ДТМ талабларига мос келадиган тест топшириқларини шакллантириш

Визуал материаллар

6. Тест топшириғи учта қийинлик даражаси асосида тузилиши ва ҳар бир топшириқнинг қийинлик даражаси топшириқ паспортида кўрсатилиши керак:
- ✓ **осон (I)** – тестдан ўтувчининг хотирлаш қобилиятини аниқловчи, унча мураккаб бўлмаган бир ҳодиса ёки қонуниятни билишни талаб қилувчи даража;
 - ✓ **ўртача қийин (II)** – тестдан ўтувчидан таҳлил қила олишни, икки-уч қонидани ёки қонуниятни бир вақтда қўллай билиш натижасида тўғри хулосага келишни талаб қилувчи даража;
 - ✓ **қийин (III)** – жараёни прогноз қилишда тестдан ўтувчининг тўғри жавобни топиш учун зарур бўлган ҳодиса ва қонуниятларни таҳлил қила олиш қобилиятини талаб қилувчи даража.

МАЪРУЗА МАТНИ

1-МАВЗУ. Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифалари.

(2 соат маъруза)

Режа:

1. Тестология асослари бўйича умумий тасаввур.
2. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари.
3. Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари.

Таянч иборалар: тест, тестология, тестолог, замонавий тестология, тест синови, ДТМ.

Жамият ва давлатнинг талабларига мос келадиган таълим олувчиларнинг тайёргарлиги даражасини таъминлаш мақсадида таълим муассасалари ҳолатининг мониторинги ва диагностикасини амалга ошириш, ўқитишнинг объектив натижаларини мунтазам таҳлил қилиш таълим сифатини оширишнинг муҳим шарти бўлиб ҳисобланади. Шу ўринда олий ва ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасаларига қабул жараёнларида ўқувчи ва абитуриентларнинг тайёргарлик даражасини баҳолашда юқори даражада ҳолисликни, ҳаққонийликни ва тенгликни таъминлаш имконини берадиган тестлардан фойдаланишга асосланган педагогик ўлчовлар алоҳида ўрин тутди. Педагогик ўлчовлар – педагогика соҳаси бўлиб, синалувчиларнинг ўқув фаолияти натижаларини ўлчаш ва баҳолашнинг усул ва воситаларини ишлаб чиқади ва амалда қўллайди.

Ўзбекистон Республикаси мустақилликка эришган даврда мамлакатимиз халқ хўжалигининг барча тармоқлари қаторида таълим тизими, уни таркибий қисми бўлган Олий ва ўрта махсус таълими ҳам туб ислохотларни бошдан кечириб, такомиллашиб бормоқда. Айниқса, Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастури ва «Таълим тўғрисида» ги қонуннинг қабул қилиниши (1997 йил, 29 август) ва уларда мамлакатимиз таълим тизимини ислоҳ қилишнинг асослари, тамойиллари ва

босқичларини белгилаб берганлигини алоҳида таъкидлаш лозим. Миллий мустақиллик ғоялари сингдирилган бу тарихий ҳужжатлар муваффақиятли амалга оширилмоқда. Бунинг натижасида ривожланган мамлакатлар таълим тизимини ўрганишга ҳам кенг йўл очилди, иқтидорли ёш олимларимиз ва тингловчилар «Устоз» ва «Умид» ҳозирги “Истеъдод” жамғармалари орқали ривожланган хорижий мамлакатларнинг нуфузли олий ўқув юртларида таълим олишдек бахтга муяссар бўлмоқдалар. Ўз навбатида хорижий мутахассислар ҳам мамлакатимиз таълим тизимида рўй бераётган ислохотларни ўрганиб, уларга ижобий баҳо бермоқдалар. Бу каби ўзаро алоқалар ўз навбатида мамлакатимиз таълим тизимида ривожланган мамлакатлардаги илғор педагогик технологияларни ўз миллий кадриятларимиз нуқтаи назаридан таҳлил қилиб, ўқув жараёнига жорий этишни ҳам тақозо қилмоқда. Зеро, бу каби амалий ишлар мамлакатимиз таълим тизимини жаҳон таълим стандартлари билан интеграциялашувининг асосий белгиларидан бири бўлиб ҳисобланади. Шунинг учун ҳам, Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг иккинчи босқичида «ўқув-тарбиявий жараёнини илғор педагогик технологиялар билан таъминлаш» алоҳида кўрсатиб ўтилган.

Касбий таълим йўналишлари тингловчиларини илғор педагогик технология ва уни ўқув жараёнига жорий этиш бўйича тизимли ахборотлар билан қуроллантириш мақсадида яратилган. У уч бўлимдан иборат:

1- бўлим - Педагогик технологиянинг назарий асослари, 2- бўлим - Тестшунослик асослари, 3- бўлим -Тўла ўзлаштириш технологияси. Бўлимлар мазмунини ёритишда АҚСХда яратилган ва ЮНЕСКО томонидан маъқулланиб 30 га яқин ривожланган мамлакатлар (Англия, Япония, Жанубий Корея, Малазия ва ҳ.к.) таълим тизимида муваффақиятли қўлланилаётган педагогик технологиянинг моҳияти, унинг одатдаги ўқитиш усулларида фарқ қилувчи жиҳатлари, Ўзбекистон таълим тизимида уни жорий этишнинг аҳамияти, тест топшириқлари шакллари, уларни тузиш ҳамда педагогик технологиянинг тамойиллари ва қоидалари, ўқув

материалини тўла ўзлаштириш ғоясини вужудга келиши ва унинг амалга ошириш усуллари баён этилган. Ҳар бир мавзуга оид мустақил таълим учун топшириқлар ва турли шаклдаги назорат тестлари берилган. Тузилган тест топшириқлари фақатгина ўзлаштиришни назорат қилибгина қолмай, балки ўргатувчи (ўқитувчи) функцияни ҳам бажаради. Чунки, бу тест топшириқларини ечиш жараёнида мавзуларни мустақил равишда ўзлаштиришга ҳам эришилади. Бу жараёнда Тестология фанининг аҳамияти беқиёс.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест марказига юклатилган асосий вазифалардан бири “Республика таълим муассасаларига ўқишга қабул қилишда тест синовни орқали танлаб олиш, кадрлар тайёрлаш сифати ва ўқув жараёни самарадорлигини холисона баҳоланишини назорат қилиш соҳасида давлат сиёсатини амалга ошириш” ҳисобланади. Бу борада Давлат тест маркази (ДТМ) вазифаси этиб “мураккаблик даражаси таълим дастурларига мувофиқ бўлган тест материалларини ишлаб чиқиш ҳамда улар асосида таълим муассасаларига кираётган абитуриентларни тест синовларидан ўтказиш” белгиланган. Давлат тест маркази таълим муассасаларига ўқишга қабул қилишда ўтказиладиган тест синовлари материаллари(топшириқлар)ни тайёрлаш учун олимлар, етакчи педагог мутахассисларни жалб этиш ҳуқуқига эга бўлиб, уларни ўқитиш ва малакасини ошириш вазифасини ҳам бажаради.

Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасалари бакалавриятига қабул бўйича абитуриентлар тест синовларини ўтказишда тест топшириқларини ишлаб чиқиш ва экспертиза қилиш учун Халқ таълими вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Ўрта махсус касб-хунар таълими маркази тавсияси билан ҳар йили Давлат тест марказига умумий ўрта таълим ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларидан тажрибали педагог – услубчилар, шунингдек, республиканинг етакчи олий таълим муассасалари кафедраларининг профессор-ўқитувчилари жалб қилинади.

ДТМнинг “Тест синовлари технологияларини ривожлантириш” бўлими ходимлари томонидан ҳар йили, мунтазам равишда, қайд этилган ташкилотлар тавсия этган мутахассис-экспертлар учун тест синовлари топшириқларини ишлаб чиқиш ва уларни экспертиза қилиш бўйича услубий семинар машғулотлари ўтказилади, маслаҳатлар берилади, улар услубий кўрсатмалар билан таъминланади. Аммо, тўлақонли, илмий асосланган тест топшириқларини ишлаб чиқиш учун методик семинарлар, маслаҳатлар, эксперт - тестологлар учун тест тузиш ва ишлаб чиқиш бўйича эслатмалар етарли эмас.

Абитуриентлар тест синовлари учун тест топшириқларини ишлаб чиқиш ва уларни экспертиза қилиш бўйича экспертлар билан олиб борилган услубий ишлар айрим фанлардан кўпчилик ўқитувчиларнинг замонавий тестология асослари бўйича билимлари пастлигини кўрсатди. Кўпчилик педагоглар тест - бу саволлар ва уларга берилган жавоблар рўйхатидан иборат, тестни яратиш ҳеч қандай махсус билим талаб қилмайди, деб мушоҳада юритадилар.

Таълим соҳасидаги тест синови - бу тестдан ўтувчиларнинг маълум ўқув фанлари ёки таълим дастурлари бўйича тайёргарлиги даражасини холис баҳолаш усулидир. Тест топшириқларини бажариш интеллектуал фаолият бўлиб, у чегараланган вақтда ва назорат қилинадиган шароитларда амалга оширилади. Тест синовлари натижаларининг холислиги, биринчи навбатда, тест топшириқларининг сифатига боғлиқ, шунинг учун топшириқларни ишлаб чиқишда замонавий тестология фани назарияси ва амалиётига асосланган талабларни инобатга олиш зарур.

Шу ўринда эслатиб ўтамиз, **тестология** - шахснинг турли хил хусусиятларини махсус ишлаб чиқилган тестлар ва уларни талқин қилиш усуллари ёрдамида баҳолаш имкониятларини ўрганувчи фан бўлиб, тестолог тестологиянинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи мутахассисдир.

Замонавий тестология етук амалий фан бўлиб, ўзида тест топшириқларини яратишнинг асосий тушунчалари ва терминларини, тамойилларини, шаклларини (тузилишини), мазмунига, қийинлигига қўйиладиган талабларни, тест топшириқларини баҳолаш шкалаларини, яъни тест топшириқлари банкни яратиш бўйича фаолиятни белгиловчи меъёрларни ўзида жамлайди.

Ҳозирги вақтда ихтиёрий таълим муассасасининг ҳар бир ўқитувчиси ўз фаолиятида ўқитадиган фани бўйича ўқувчиларнинг билим даражасини баҳолаш усули сифатида тест ўтказишдан фойдаланади. Бунинг учун у илмий асосланган тест топшириқларини Давлат таълим стандартлари ёки Давлат талабларига мос таълим дастури бўйича ишлаб чиқиши зарур. Таълим муассасалари ўқитувчилари замонавий тестология фани талабларига жавоб берадиган тест топшириқларини ишлаб чиқиши учун махсус тайёргарликни ташкил этиш зарур.

Таълим тизими учун тестологларни тайёрлаш бўйича чет эл мамлакатлари, жумладан, Россия Федерацияси (РФ) тажрибаси ўрганилган. РФ таълим тизимида педагоглар малакасини ошириш таълим муассасаларида тестолог-мутахассисларни тайёрлаш курслари ташкил этилган бўлиб, қўшимча «Тестолог», яъни педагогик ўлчовлар соҳаси бўйича мутахассис малакасини олмоқчи бўлган шахсларни тайёрлаш учун қўплаб касбий таълим дастурлари мавжуд. Бунинг учун касбий таълим дастурлари ва тайёрлаш даражасининг минимум мазмунига қўйилган Вақтинчалик давлат талаблари тасдиқланган. Дастур таълим тизимининг профессор-ўқитувчилари, педагогик ва илмий-тадқиқотчи кадрлар таркибидан тестологларни тайёрлаш учун мўлжалланган. «Тестолог» малакаси олий таълим муассасаларини педагогика ва психология йўналишлари бўйича битирувчиларнинг, шунингдек, магистратура битирувчиларнинг асосий малакасига қўшимча бўлиб ҳисобланади. Дастурдан, шунингдек, олий таълимдан кейинги таълим ва қўшимча касбий таълим тизимида ҳам фойдаланиш мумкин. Қайд этилган қўшимча малака шахсларга малака имтиҳонлари ва малакавий иш ҳимояси

муваффақиятли яқунлангандагина берилади. Касбий таълим дастури бўйича тайёрлашнинг меъерий муддати 1480 соатни ташкил этади. Ўқитиш шакли – кундузги. Ушбу дастурнинг мақсади курсни ўқиган шахсларни қуйидаги фаолият турларига тайёрлашдан иборат: ҳар хил турдаги педагогик тестларни ишлаб чиқиш; педагогик тестларни ўқув жараёнида қўллаш; тест топшириқлари сифатини экспертиза қилиш; педагогик ўлчовлар соҳасида тадқиқотлар ўтказиш; педагогик жамоани педагогик тестлар имконияти билан таништириш; педагогик ўлчовлар муаммолари бўйича маъруза, амалий ва семинар машғулотларини ўтказиш. Педагогик ўлчовлар бўйича мутахассисларнинг фаолият соҳаси таълим муассасалари, шунингдек, фаолияти таълим тизими билан боғлиқ бўлган бошқа муассаса ва ташкилотлар бўлиши мумкин.

Шунингдек, ягона давлат имтиҳонининг очиқ турдаги топшириқларни текшириш бўйича минтақавий предмет комиссиялари экспертларини тайёрлаш ва аттестациядан ўтказиш амалиёти бўйича РФ тажрибаси ўрганилган. Бунда Педагогик ўлчовлар федерал институти мутахассислари томонидан олий касбий таълимнинг давлат таълим стандарти асосида экспертларни тайёрлаш курси дастури ва курсни ўтказиш учун ўқув-услубий материаллар ишлаб чиқилганлиги ҳақида маълумотга эга бўлинди. Курснинг мақсади мутахассис-экспертларнинг очиқ турдаги топшириқларни текшириш ва баҳолаш соҳасидаги касбий маҳоратини шакллантириш ва ривожлантиришга қаратилган бўлиб, унинг вазифалари:

- тингловчилар томонидан ягона давлат имтиҳонининг аҳамиятини тушунишга ёрдам беришдан; тингловчиларда таълим ютуқларини баҳолашнинг замонавий технологиялари ҳақида, синовларни ўтказиш жараёнини ва очиқ турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва баҳолашни белгиловчи меъерий хужжатлар мазмуни ҳақида асосий назарий-услубий билимлар тизимини шаклланишига кўмаклашишдан;

- фандан тузиладиган назорат материалларининг тузилиши ва мазмуни, хар хил турдаги (жавобни танлаш, қисқа жавобли, очик турдаги) топшириқлардан мақсадли фойдаланиш, уларни ишлаб чиқиш тамойиллари ва усуллари тўғрисида тушунчаларининг шаклланишига кўмаклашишдан;

- очик турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва баҳолашни белгиловчи кўрсатмалар билан ишлаш; очик турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва холис баҳолаш; минтақавий предмет комиссиялари экспертларини мустақил ташкил этиш ва тайёрлаш бўйича кўникмаларини шаклланишига кўмаклашишдан иборат.

Таълимий тестларнинг долзарб муаммолари бўйича хорижий давлатларнинг тажрибаси ўрганиш кўпгина давлатлар (Англия, Франция, Германия, Япония, Америка Қўшма Штатлари)да охириги ўн йиллик ичида тест жараёнига ўзгартириш киритиш тенденциясига ўтилаётганлигини кўрсатди. Бунда ёпиқ тест топшириқлари асосида ўтказилган тест синовлари билан чегараланиб қолмаслик, балки очик тест топшириқлари асосида ўтказилган тест синовлари на фақат ўқувчининг билимини, балки ечиш усуллари, баён этиш мантиқини, фикрлаш ва бошқа қобилиятларини, шунингдек, амалий топшириқларни бажариш имконини бериши таъкидланган. Тестологиянинг илмий-услубий асослари, уларнинг татбиқи ва бу соҳадаги хорижий давлатлар тажрибалари тест ўтказиш (баҳолаш) мақсадга кўра амалга оширилишини талаб этади. Яъни қабул, мониторинг, аттестация ёки бошқа жараёнлар учун ўтказиладиган тест синовларида кўзланган мақсадга қараб очик ёки ёпиқ турдаги тест топшириқларини қўллаш тавсия этилади.

Давлат тест марказига жалб қилинган экспертлар тест топшириқларини яратиш технологияларини билиши ва қўллаши жаҳон андозалари даражасида бўлиши давр талаби бўлиб, ДТМнинг тест синовлари технологияларини ривожлантириши бўйича олиб борадиган фаолияти бевосита тестологлар тажрибасига ва малака-кўникмаларига боғлиқдир.

Давлат тест маркази қабул тест синовларини такомиллаштириш ва тест тузувчиларни тайёрлаш бўйича маълум тажрибага эга. 2004-2009 йиллари Давлат тест маркази ва Британия Кенгаши ҳамкорликда тест синовларини такомиллаштириш ва тест тузувчиларни тайёрлаш бўйича лойиҳани амалга оширдилар. Лойиҳа тест ўтказишнинг замонавий самарали усулларини татбиқ этиш, инглиз тили, ўзбек тили ва адабиёти, тарих, математика, кимё каби фанлардан тест тузувчилар гуруҳини тайёрлаш, пилот вариантда тест топшириқларини тузиш ва ўтказиш, статистик маълумотларни таҳлил қилиш, ўқитувчилар учун семинарлар ўтказиш масалаларига қаратилган. Ушбу лойиҳа бўйича ўқитилган ўқитувчилар ҳозирда республикамиз таълим муассасаларига қабул тест синовларини ўтказиш учун тест топшириқларини тайёрлаш ва экспертиза қилишда иштирок этмоқдалар.

Шу ўринда таъкидлаш лозимки, ишлатилаётган тестлар махфийлигини ва тест синовларини ўтказишнинг холислигини таъминлаш учун тест топшириқларини ишлаб чиқувчиларни ва тестлар банкини даврий янгилаб туриш зарур. Ҳозирги вақтда тест топшириқларини тузиш жараёнида махсус ўқитилган тест тузувчиларни даврий алмаштириб туриш учун улар етарли эмас.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 16 февралда 25-сонли қарори билан тасдиқланган «Педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишга қўйиладиган давлат талаблари»да педагог кадрларнинг тайёрланганлигига қўйиладиган талаблар, умумий малака талаблари белгиланган. Жумладан, давлат талабларида таълим олувчиларнинг билимларини холисона назорат қилиш ва баҳолаш маҳорати бўйича “Педагог таълим олувчиларнинг билимлари ва маҳоратларини холисона баҳолаш принциплари, методлари ва механизмларини билиши, стандартлаштирилган тестларни ишлаб чиқиш, таълим олувчиларнинг ўзлаштиришини назорат қилишнинг турли шакллари самарали қўллаш маҳоратига эга бўлиши керак”лиги белгиланган.

Шулардан келиб чиқиб, республикамиз таълим тизимининг кадрлар салоҳиятини ривожлантириш учун тест топшириқларини тузиш, тест синовлари натижаларини таҳлил қилиш ва қайта ишлаш усулларини, ёндашувларини ўзлаштириш мақсадида мутахассис – тестологларни даврий ўқитиш зарур бўлади. Шу мақсадда Қайта тайёрлаш ва малака ошириш таълим муассасалари тизимида республикамиз педагогик ходимларни ўқитиш жараёнига касбий таълим дастури бўйича “Замонавий тестология асослари” ўқув курсини киритиш тавсия этилади. Ушбу курс таълим дастурини ишлаб чиқишда таълим тизими учун тестологларни тайёрлаш ишлари бўйича халқаро тажрибадан фойдаланиш мумкин.

Тестология тушунчаси. Тестология - шахснинг турли хил хусусиятларини махсус ишлаб чиқилган тестлар ва уларни талқин қилиш усуллари ёрдамида баҳолаш имкониятларини ўрганувчи фан бўлиб, тестолог тестологиянинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи мутахассисдир. Таълимнинг асосий мақсади — ўқувчиларга фанлар бўйича назарий билимлар бериш, амалий кўникма ва малакалар ҳосил қилиш, уларда маънавий, ахлоқий фазилатларни тарбиялаш, дунёқарашларини шакллантириш, кенгайтириш ва ривожлантиришдан иборатдир. Берилаётган билим, ҳосил қилаётган кўникма ва малакалар қай даражада ўзлаштирилганини аниқлаш ва баҳолаш ўқитувчи учун ҳам, ўқувчи учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Уларни аниқлашда эса турли форма ва методлардан фойдаланилади. Жумладан, савол ва жавоблар, суҳбат, ёзма ишлар коллеквиум, семинар, синов, имтиҳонлар ўтказиш ва бошқалар. Юқорида қайд қилинган форма ва методларга нисбатан тест топшириқлари асосида синовлар ўтказиш ўқувчиларнинг билим, кўникма ва малакалари даражасини аниқлашда ҳамда баҳолашда анча қулай ва самарали йўллардан бири ҳисобланади.

Тестлардан фойдаланиш ҳозирги куннинг асосий талабларидан биридир. Бу эса билим, кўникма ва малакалар қай даражада ўзлаштирилганини (қай даражада) ва баҳолашнинг объектив миқдорига

Бўлган зарурият билан боғлиқдир. Тест — инглизча сўз бўлиб, «тестр», яъни «текшириш» маъносини билдиради. Тестлардан фойдаланиш ҳақидаги дастлабки маълумотлар инглиз олими Фишернинг 1864 йилда эълон қилинган «Scale books» китобида, Америка олими Ж.И.Ройошнинг «Орфография — билимларни текшириш» жадвалида (1884), немис олими Эббенгауснинг (1897) нуқтали бўлиб қолдирилган матнларида келтирилган. XIX аснинг дастлабки ўтган йилида мактабда ўзлаштиришни аниқлашга хизмат қилувчи тестлар Германияда, кейинчалик АҚШда яратилиб янада ривожлантирилган. Ҳозирги пайтда бундай тестлар Буюк Британия, Скандинавия, Нидерландия, Туркия, АҚШ, Германия мактабларида муваффақият билан қўлланиб келинмоқда.

Тестлар умуман қуйидаги қисмларга бўлинади: а) психологик; б) педагогик; в) социологик. Психологик тестлар — шахснинг психологик хусусиятларини, унинг интеллектуал томонларини ўрганади ва аниқлайди. Педагогик тестлар таълим-тарбия жараёнида билимлар даражасини аниқлайди. Социологик тестлар — шахснинг ижтимоий томонларини ўрганади ва аниқлайди. Бу ерда кўпроқ педагогик тестлар ҳақида тўхталиб ўтишга тўғри келади. Педагогикада қўлланиладиган тестлар предмет тестлари деб аталади. Предмет тестлари ҳар бир предметдан ўқувчиларнинг билимларини мустаҳкамлаш, умумлаштириш, системалаштириш, ўзлаштириш даражасини аниқлаш ва баҳолаш мақсадларига қаратилиши мумкин. Ўқув йили давомида таълим-тарбия жараёнида юқоридаги тест формаларининг исталганидан фойдаланиш мумкин. Битириш ва кириш имтиҳонларида программалаштирилган тестлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Тест варианты қанча кўп бўлса, синов натижаси шунча объектив бўлади. Тестологиянинг фан сифатида шаклланиш босқичлари. Тестология ва унинг фаолият соҳалари. Касбий таълим йўналишлари тингловчиларни илғор педагогик технология ва уни ўқув жараёнига жорий этиш бўйича тизимли ахборотлар билан қуроллантириш мақсадида яратилган. Тестшунослик асослари мазмунини

ёритишда унинг одатдаги ўқитиш усулларидан фарқ қилувчи жиҳатлари, Ўзбекистон таълим тизимига уни жорий этишнинг аҳамияти, тест топшириқлари шакллари, уларни тузиш ҳамда педагогик технологиянинг тамойиллари ва қоидалари, ўқув материални тўла ўзлаштириш ғоясини вужудга келиши ва унинг амалга ошириш усуллари баён этилган. Ҳар бир мавзуга оид мустақил таълим учун топшириқлар ва турли шаклдаги назорат тестлари берилган. Тузилган тест топшириқлари фақатгина ўзлаштиришни назорат қилибгина қолмай, балки ўргатувчи (ўқитувчи) функцияни ҳам бажаради. Чунки, бу тест топшириқларини ечиш жараёнида мавзуларни мустақил равишда ўзлаштиришга ҳам эришилади.

Ўз-ўзини баҳолаш саволлари:

1. “Тест” сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?
2. Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифаларини очиб беринг;
3. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойилларини айтиб беринг;
4. Тест синовлари эволюцияси нима?
5. Тест топшириқларининг шакллари ҳақида қандай тасаввурга эгасиз?

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни. Т., 1997.
3. Ўзбекистон Республикаси "Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури". Т., 1997.
4. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 24 июндаги 293-сонли «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Давлат тест маркази фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори.
5. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Москва, 2002.
6. Временные государственные требования к минимуму содержания профессиональной образовательной программы и уровню подготовки лиц при получении дополнительной квалификации "Тестолог (специалист в

области педагогических измерений)". Министерство образования Российской Федерации. Москва, 2000. 14 стр.

7. Федеральная служба по надзору в сфере образования и науки РФ, Федеральный институт педагогических измерений. Сборник материалов для организации подготовки региональных экспертов ЕГЭ в 2005. 26 стр.

8. Фарберман Б.Л. Прогрессивные педагогические технологии. Т.: ИПВССШ. 1999. -84 с.

9. Тестология бўйича русча-ўзбекча, ўзбекча-русча изоҳли терминологик луғат-минимум / Техника фанлари доктори Б.М.Исмаиловнинг умумий тахрири остида. Тошкент: Давлат тест маркази, 2005. Рус ва ўзб. тил. – 136 бет.

10. Ковалева Г.С. Национальный фонд подготовки кадров, Программа развития и совершенствования государственных образовательных стандартов и тестирования (Первый этап). Итоговый отчет. Зарубежный опыт построения и актуальные проблемы развития образовательного тестирования. Москва, 2001. 26 стр.

11. Крисилов В.А. Опыт проведения рейтингов украинских и российских вузов /Крисилов В.А., М.Л. Слуцкая // Ранжирование высших учебных заведений: состояние, тенденции, проблемы. Коллективная монография / Под. Ред. В.Н. Бержанского. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2007. - С.29-41.

12. Қосимов С., Сапаев М., Юсупов А. Рисола. Европа тажрибалари асосида Ўзбекистон олий таълим муассасалари рейтинг тизимини такомиллаштириш. Урганч, 2009. 41 бетда.

13. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим муассасаларининг 2004-2005 ўқув йили бўйича рейтинг натижалари., ЎЗР ВМ ҳузуридаги Давлат тест маркази, Тошкент, 2005.

14. “Ахборотнома” илмий-услубий журналининг 2012 йил 1-сони.

15. “Ахборотнома” илмий-услубий журналининг 2012 йил 2-3-сони.

ТЕСТ САВОЛЛАРИ**1. “Тест” сўзини ким биринчи марта қўллаган?**

- А) Инглиз олими Фишернинг 1864 йилда эълон қилинган «Scale books» китобида
- В) Америка олими Ж.И.Ройошнинг «Орфография — билимларни текшириш» жадвалида
- С) немис олими Эббенгауснинг нуқтали бўлиб қолдирилган матнларида
- Д) Аванесов В.С. тадқиқотларида

2. Тестология терминига тариф беринг?

- А) тестология - шахснинг турли хил хусусиятларини махсус ишлаб чиқилган тестлар ва уларни талқин қилиш усуллари ёрдамида баҳолаш имкониятларини ўрганувчи фан
- В) тестология – фаннинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи фан
- С) тестология – муайян билим соҳасидаги тайёргарлик даражасининг баҳоланиши
- Д) тестология – синалувчиларнинг муайян соҳадаги тайёргарлик даражасини баҳолаш мақсадида тестдан ёки тест синовлари натижаларидан фойдаланиш

3. Тестолог терминига тариф беринг.

- А) тестолог тестологиянинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи мутахассисдир
- В) тестолог шахснинг турли хил хусусиятларини махсус ишлаб чиқилган тестлар ва уларни талқин қилиш усуллари ёрдамида баҳолаш имкониятларини ўрганувчидир
- С) тестолог – фаннинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланади
- Д) тестолог – кириш имтихонлари ўтказувчидир

4. Таълим соҳасидаги тест синови нима?

- А) бу тестдан ўтувчиларнинг маълум ўқув фанлари ёки таълим дастурлари бўйича тайёргарлиги даражасини холис баҳолаш усулидир.
- В) тест тузиш усули
- С) тест ўтказиш усули
- Д) синов воситаси

5. Тест илк бор қайси манбаларда учратилган?

- А) Юнон манбаларида
- В) Инглизча манбаларда
- С) французча манбаларда
- Д) русча манбаларда

6. “Кадрлар тайёрлаш миллий дастури” қачон қабул қилинган?

- А) 1997 йил 29 августда
- В) 1992 йил 29 августда
- С) 1998 йил 29 августда
- Д) 2007 йил 29 августда

7. Давлат тест маркази қачон ташкил қилинган?

- А) 1994 йил
- В) 1995 йил
- С) 2004 йил
- Д) 2005 йил

8. Ўзбекистон таълим тизимида қачондан бошлаб тест синовларида фойдалана бошланди?

- А) 1992 йил
- В) 1994 йил
- С) 2004 йил
- Д) 2005 йил

9. Тестларнинг қандай турларини биласиз?

- А) психологик, социологик ва педагогик тестлари
- В) психологик, ўқув ва ишлаб чиқариш
- С) илмий, социологик ва ўқув тестлари
- Д) педагогик, илмий ва ўқув тестлари

10. Таълим жараёнида қайси тест туридан фойдаланилади?

- А) Педагогик тестлардан
- В) Социологик тестлардан
- С) Психологик тестлардан
- Д) Ўқув ва илмий тестлардан

11. Педагогик тестларга қайсилар қиради?

- А) Предметлар бўйича тестлар
- В) Социологик тестлар
- С) Психологик тестлар
- Д) Ўқув ва илмий тестлар

12. Гамоген тестлар тушунчасини аниқланг.

- А) Бир мавзу бўйича тузилган тестлар
- В) Бир неча мавзу бўйича тузилган тестлар
- С) Битта фан бўйича тузилган тестлар
- Д) Бир неча фан бўйича тузилган тестлар

13. Гитероген тестлар деганда нимани тушунасиз?

- А) Бир неча мавзу бўйича тузилган тестлар
- В) Бир мавзу бўйича тузилган тестлар
- С) Битта фан бўйича тузилган тестлар
- Д) Бир неча фан бўйича тузилган тестлар

14. Метод сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?

- А) юнонча сўз бўлиб, йўл, усул, ҳаракат усули маъносини билдиради.
- В) лотинча сўз бўлиб фан деган маънони билдиради
- С) арабча сўз бўлиб усул деган маънони билдиради
- Д) русча сўз бўлиб усул деган маънони билдиради

15. Инновация сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?

- А) лотинча сўз бўлиб, “янгилик киритаман” маъносини билдиради.
- В) лотинча сўз бўлиб фан деган маънони билдиради
- С) арабча сўз бўлиб усул деган маънони билдиради
- Д) русча сўз бўлиб усул деган маънони билдиради

16. Интерфаол сўзи қайси тилдан олинган ва маъноси нима?

- А) инглизча сўз бўлиб, “ўзаро таъсир” маъносини билдиради
- В) лотинча сўз бўлиб, “янгилик киритаман” маъносини билдиради.
- С) юнонча сўз бўлиб, йўл, усул, ҳаракат усули маъносини билдиради.
- Д) русча сўз бўлиб усул деган маънони билдиради

17. Таълим нима?

- А) инсоннинг маълум бир тизим асосида олган билим, кўникма, малакаси ва эгалланган маънавий фазилатлари йиғиндисидир.
- В) маълум бир соҳа бўйича билим эгаллаш
- С) ёшларни олий ўқув юртига тайёрлаш
- Д) ходимларни илмий иш қилишга тайёрлаш

18. Тест нечта турга бўлинади?

- А) 3 та
- В) 4 та
- С) 2 та
- Д) тўғри жавоб йўқ

19. Жамият ҳаётининг модернизациялаш нима?

- А) в, с, д
- В) Янги усулларни қўллаш
- С) Янада такомиллаштириш
- Д) Янгиланиш

20. Тест тузишдаги дастлабки иш нимадан иборат?

- А) Тест режасини ишлаб чиқиш
- В) Тестни қимга эканлигини аниқлаш
- С) Мавзунини аниқлаштириш
- Д) Тест манбасини аниқлаштириш

21. Предметли тестларга қандай нормалар қўйилади?

- 1 Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари
 - 2 Ёш нормалари
 - 3 Гуруҳий нормалар
 - 4 Нисбий норма
 - 5 мавзувий норма
 - 6 илмий норма
- А) 1, 2, 3, 4
 - В) 1, 2, 4, 5, 6
 - С) 2, 3, 4, 5
 - Д) 1, 2, 5, 6

22. Психологик тестлар деганда нимани тушунасиз?

- А) шахснинг психологик хусусиятларини, унинг интеллектуал томонларини ўрганади ва аниқлайди
- В) таълим-тарбия жараёнида билимлар даражасини аниқлайди
- С) шахснинг ижтимоий томонларини ўрганади ва аниқлайди
- Д) Педагогикада қўлланадиган тестлар

23. Социологик тестлар деганда нимани тушунасиз?

- А) шахснинг ижтимоий томонларини ўрганади ва аниқлайди
- В) таълим-тарбия жараёнида билимлар даражасини аниқлайди
- С) шахснинг психологик хусусиятларини, унинг интеллектуал томонларини ўрганади ва аниқлайди
- Д) Педагогикада қўлланадиган тестлар

24. Мактабда ўзлаштиришни аниқлашга хизмат қилувчи тестлар дастлаб қачон ва қайерда пайдо бўлган?

- А) XIX асрнинг охирида Германияда
- В) XIX асрнинг охирида Анлияда
- С) XIX асрнинг охирида Францияда
- Д) XIX асрнинг охирида Туркияда

НАЗОРАТ САВОЛЛАРИ

1. Тестология фанининг предмети, мақсад ва вазифалари нималарда деб биласиз?
2. Тестология фанининг ривожланиши ва унинг ўзига хос хусусиятлари нимада?
3. Нима учун бугунги кунда тест топшириқларидан фойдаланиш ривожланиб бормоқда?
4. Тестология фанининг асосий тушунча ва тамойиллари ҳақида нималарни биласиз?
5. Тест синовлари эволюцияси нима?
6. Замонавий тестология нима?
7. Тест топшириқларининг шакллари ҳақида қандай тасаввурга эгасиз?
8. Тестлар тўпламини шакллантириш нима?
9. “Таълим тўғрисида”ги Қонун қачон қабул қилинган ва унинг бўлимлари ҳақида нималарни биласиз?
10. Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш афзалликлари тўғрисида қандай маълумотларга эга бўлдингиз?

МАЛАКАВИЙ ИШ МАВЗУЛАРИ

1. Тестология фанининг методологик асослари.
2. Тестология фанининг ривожланиш босқичлари, унинг фаолият соҳалари.
3. Тест тузиш методикаси.
4. Тест топшириқларнинг турлари ва уларнинг тавсифи.
5. Тест топшириғининг таркиби, мазмуни ва самарадорлигига қўйиладиган талаблар, репродуктив, продуктив, қисман-изланишли ва ижодий тест топшириқларини тузиш
6. Тест топшириқлари мазмунини танлаш принциплари
7. Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари
8. Тестларнинг стандарт меъёрлари,
9. Тестлар тўпламини шакллантириш.
10. Масофавий таълим тизимида тестлардан фойдаланиш.
11. Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг тутган ўрни
12. Тест ўтказишга тайёргарлик, тест натижаларининг таҳлили ва уларни экспертизадан ўтказиш афзалликлари.
13. Тест топшириқларига қўйиладиган талаблар.
14. Тест саволларини Давлат тест марказига тақдим этиш форматлари.

МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМ МАВЗУЛАРИ

- 1.Тест тузиш методикаси.
1. Тестларнинг стандарт меъёрлари.
2. Тестларнинг мазмуни ва кўрсаткич нормалари.
3. Ёш нормалари.
4. Гуруҳий нормалар.
5. Нисбий нормалар.
6. Тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талаблар
7. Фан соҳалари бўйича тест тузишнинг асосий тамойиллари, қоидалари, талаб ва мезон кўрсаткичлари.
8. Ўзбекистон таълим тизимида тест синовларининг тутган ўрни.
9. Масофавий таълим тизимида тестлардан фойдаланиш.

ГЛОССАРИЙ

Адаптив (тадрижий) тест – компьютерда тест ўтказиш тури.

Балл – бирон-бир баҳолаш (аниқлаш, ўлчаш) жараёнининг натижаси сифатида синалувчига қўйилган миқдорий ёки қатъий баҳо.

Вариативлик – ўқув материалидаги маълум бир мавзунини ўзлаштиришни назорат қилиш учун мантикий фикр баёни, синтактик тузилиши, морфологик белгилари ёки мураккаблик даражасига кўра турлича бўлган, лекин битта ўқув материалига тегишли тест саволлари тузиш мумкин. Бу бир ўқув мақсадига эришиш ёълида топшириқлар туркумини яратиш имконини беради (инвариант тестлар). Шу боис компьютер тест тизими топшириқларнинг вариативлик хусусиятига асосланган. Бунда компьютер навбатлаги топшириқни аввалги саволга берилган жавобга кўра танлайди.

Вақтнинг қатъий белгиланганлиги – бу шартнинг моҳияти шундан иборатки, ўйлаш учун 2 дақиқадан ортиқ вақт талаб этиладиган тест саволлари бўлмаслиги лозим. Бирқанча хорижий тест топшириқларини таҳлил этилганда, математика бўйича 65 секунд, тил ва адабиёт бўйича 32 секунд, ижтимоий ва табиий фанлар бўйича 41 секунд, далиллар ва иборалар учун 20-25 секунд, чизмалар учун 90 секунд, шаклларни аниқлаш учун 90-120 секунд вақт ажратилиши маълум бўлди.

Илмий аниқлик. Тестга мушоҳада, билим орқали асослаш мумкин бўлган ҳаққоний маълумотлар киритилади. Фандаги мунозарали қарашларни тест саволларига киритиш тавсия этилмайди. Тест топшириқлари табиати асосан, аввалдан маълум, аниқ жавоб беришни тақозо этади.

Изчиллик. Тестдаги топшириқлар маълум бир фанга таалуқли, умумий билим моҳиятига кўра ўзаро боғлиқ бўлиши лозим. Изчиллик айти бир топшириқ жавобини умумий тест натижаларига нисбатан муносабатда (коррелятив) кўринади.

Ихчамлик – тест топшириқларининг матни чўзилиб кетмаслиги, қалаштириб ташланмаслиги лозим. Мураккаб кўламли ўқув саволини ўзлаштиришни аниқлаш зарур бўлган ҳолларда, уни бир қанча ихчам тест топшириқларига бўлиб тузилгани маъқул.

Мураккаблик меъёри (яроқлилиги) – тест топшириқлари педагогик жиҳатдан самарали бўлиши учун, улар оддий ахборот бериб қолмаслиги, жавоби очикдан-очик аён бўлмаслиги лозим. Натижаси ярмига тенг (Пк0,5) бўлган тест топшириқлари нисбатан самарали ҳисобланади. Бундай натижа

ўқув материални яхши ўзлаштирган ёки чуқур тайёргарлик кўрмаган тингловчини аниқлашни осонлаштиради. Шунинг учун ҳам, абитуриентларни танлаш, битирув имтиҳонлари каби муҳим тадбирлар учун тест топшириқлари ўқув дастурини тўлиқ ўрганган тингловчиларнинг 50 фоизи бажара олиши мумкин бўлган даражада тайёрланади. Демак, маълум бир йўналишдаги тестлар учун 50 фоизлик натижа яхши кўрсаткичдир. Шунинг унутмаслик керакки, ўз синфи учун муаллимлар томонидан тайёрланган тест топшириқлари бошқачароқ мезон билан баҳоланади. Бунда 50 эмас, балки 85 фоиз кўрсаткич мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Бу ҳақда олдинги мавзуда баён этилган.

Материалнинг аҳамиятлилиги – тест саволларига ўқув материалнинг энг муҳим, асосий қисмларини киритиш лозим. Тестда топшириқлар сони одатда чекланган бўлади. Бинобарин, тўғридан-тўғри қўйилаётган масалада барча мавзулар тўлиқ қамраб олинмаган бўлиши мумкин. Тингловчининг умумий ҳолатдан хусусий ҳулосага келиши (дедуктив) ва аксинча, айрим далиллардан умумий ҳулосалар (индуктив) чиқара олиши, унинг назарий қоидаларни алоҳида ҳолатларда қўллашни нечоғлик ўзлаштириб олганини, тафсилотларни билиши эса назарий асосларни тушунтира олиш қобилиятларини кўрсатади.

Психологик тестлар – шахснинг психологик хусусиятларини, унинг интеллектуал томонларини ўрганади ва аниқлайди.

Педагогик тестлар – таълим-тарбия жараёнида билимлар даражасини аниқлайди. Педагогикада қўлланадиган тестлар предмет тестлари деб аталади.

Предмет тестлари – ҳар бир предметдан ўқувчиларнинг билимларини мустаҳкамлаш, умумлаштириш, системалаштириш, ўзлаштириш даражасини аниқлаш ва баҳолаш мақсадларига қаратилиши мумкин.

Самарадорлик (кумулятивлик) – самарадорлик тест топшириқларининг борган сари мураккаблашиб боришини назарда тутаяди. Бу қатъий талаб эмас. Чунки, замонавий компьютер тест тизимида тингловчига навбатдаги тест топшириғи, аввалгисини қандай ечганига қараб берилади. Яъни аввалги саволга нотўғри жавобдан сўнг, унга нисбатан мураккаб бўлмаган тест топшириқлари берилиши мумкин.

Социологик тестлар – шахснинг ижтимоий томонларини ўрганади ва аниқлайди

Тестология - фанлараро фан бўлиб, илмий асосланган ва сифатли диагностик ўлчов методикаси ҳақидаги фан саналади.

Топшириқлар тизими дейилганда, муайян мавзу, боб, бўлим ёки курс мазмунини ўзида мужассамлаштирган ва тизим ҳосил қилувчи хусусиятга эга бўлган ўқитувчи томонидан танланган топшириқлар мажмуаси тушунилади.

Тест топшириқларининг ўзига хос шакли оддий савол-жавобдан фарқ қилиб, тест топшириғи саволлари ва жавоблари қисқа ва лўнда бўлиши билан изоҳланади.

Тест топшириқларининг ўсиб борувчи қийинлик даражалари тизим шаклида мужассамлаштирилган топшириқда дастлабки тестлар репродуктив, продуктив, кейингилари қисма-изланишли ва ижодий (креатив) бўлиши назарда тутилади.

Тил равонлиги, аниқлиги ва бир маънолилиги – тест топшириқларида кўп маънолилик ва ноаниқликка йўл қўйиб бўлмайди. АҚСХда тест топшириқларини тузувчилар гуруҳига муайян бир ўқув фани бўйича тажрибали педагог ва рухшуносдан ташқари адабий муҳаррир ҳам киритилиши анъанага айланган.

Тўғри жавобда қўшимча белгиларнинг мавжуд бўлмаслиги – тест тузишда тажрибасиз киши тушунарли бўлсин, деган мақсадда тўғри жавобни бошқа жавобларга нисбатан кенгроқ ва батафсилроқ баён қилади. Тингловчилар бу фарқни тез англаб оладилар ва жавобни ана шу белгига қараб аниқлашади. Бунга асло ёл қўйиб бўлмайди.

Тўқислик ва уйғунлик – тестдаги топшириқларнинг умумий сони мавзу ва қисмларга нисбатан мувофиқ тақсимланиши аҳамиятли. Бу талаб тест режасини ишлаб чиқишда амалга оширилиши лозим.

Ўқув мақсадига мувофиқлиги – тест топшириқларининг мазмуни аниқлаштирилган (идентификацияланган) ўқув мақсадларига мувофиқ бўлиши лозим. Ўқув мақсадлари мажмуи иерархик тузилишига эга. Шунинг учун нисбатан яқин мақсадни амалга оширмай туриб, умумий (нисбатан олис) мақсадга эришиб бўлмайди. Ҳар бир тест саволи маълум бир ўқув мақсадининг рўёбга чиқишини таъминлаши зарур.

Ўзлаштириш даражасига кўра табақаланганлиги – ўқув материалининг маълум бир таркибий қисмига оид ўзлаштириш даражаси турлича (билиш, эслаб қолганини тасвирлаш, самарадор билимлар ва ижодий фикрлаш) бўлган тест топшириқларини тузиш лозим. Бу талаб ҳам тест режасини ишлаб чиқишда амалга оширилиши лозим.

ДИДАКТИК ВА ТАРҚАТМА МАТЕРИАЛЛАР**1-МАВЗУ БЎЙИЧА**

1-илова

Тестолог – бу

Тестологиянинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи мутахассис.

Тестология – бу

Шахснинг турли хил хусусиятларини махсус ишлаб чиқилган тестлар ва уларни талқин қилиш усуллари ёрдамида баҳолаш имкониятларини ўрганувчи фан бўлиб, тестолог тестологиянинг назарий ва амалий масалалари билан шуғулланувчи мутахассисдир.

Тестология курсининг вазифалари

Тингловчилар томонидан ягона давлат имтиҳонининг аҳамиятини тушунишга ёрдам беришдан; тингловчиларда таълим ютуқларини баҳолашнинг замонавий технологиялари ҳақида, синовларни ўтказиш жараёнини ва очик турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва баҳолашни белгиловчи меъёрий хужжатлар мазмуни ҳақида асосий назарий-услубий билимлар тизимини шаклланишига кўмаклашишдан

Очик турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва баҳолашни белгиловчи кўрсатмалар билан ишлаш; очик турдаги топшириқларга битирувчиларнинг берган жавобларини текшириш ва холис баҳолаш; минтақавий предмет комиссиялари экспертларини мустақил ташкил этиш ва тайёрлаш бўйича кўникмаларини шаклланишига кўмаклашишдан иборат

Фанлардан тузиладиган назорат материалларининг тузилиши ва мазмуни, ҳар хил турдаги (жавобни танлаш, қисқа жавобли, очик турдаги) топшириқлардан мақсадли фойдаланиш, уларни ишлаб чиқиш тамойиллари ва усуллари тўғрисида тушунчаларининг шаклланишига кўмаклашишдан

2-МАВЗУ БЎЙИЧА

3-илова

Тестлар қуйидаги қисмларга бўлинади

Психологик тестлар

— шахснинг психологик хусусиятларини, унинг интеллектуал томонларини ўрганади ва аниқлайди

Педагогик тестлар

таълим-тарбия жараёнида билимлар даражасини аниқлайди. Педагогикада қўлланадиган тестлар предмет тестлари деб аталади

Социологик тестлар

— шахснинг ижтимоий томонларини ўрганади ва аниқлайди. Бу ердakўпроқ педагогик тестлар ҳақида тўхталиб ўтишга тўғри келади

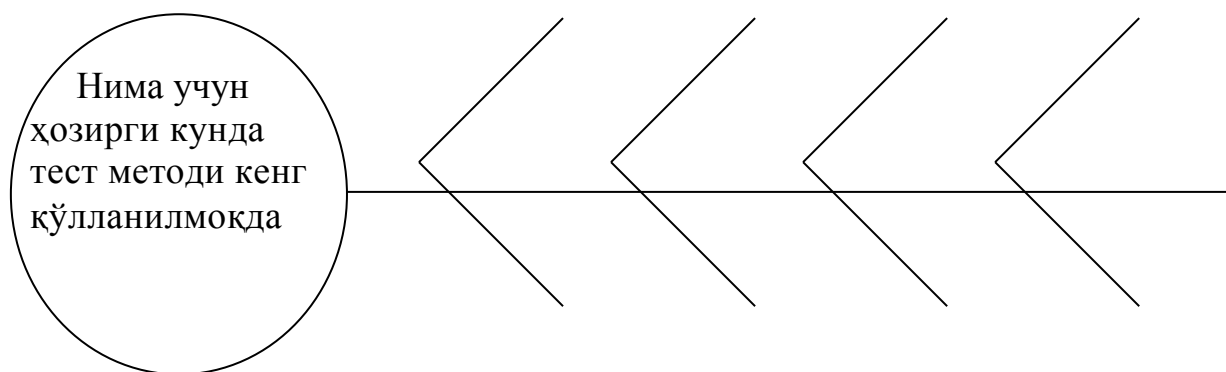
4-илова

Тест топшириқларини тузишда қуйидаги принципларига амал қилинади.

1. Илмийлик;
2. Изчиллик;
3. Ихчамлик ва аниқлик;
4. Формал эмаслик;
5. Мантиқий кетма-кетлик;
6. Системалилик;
7. Умумийлик ва хусусийлик;
8. Оддийлик ёки мураккаблик;
9. Кўрғазмалилик;
10. Назария билан амалиётнинг боғлиқлиги;
11. Тафаккурни ривожлантириш;
12. Ижодийлик;
13. Мустақиллик ва онглилик;
14. Табақалаштириш, яъни ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятларини ҳисобга олиш;
15. Тарбиявийлик;
16. Ўқув дастурига мослик;
17. Вақт жиҳатдан объективлик;
18. Қўллашга мумкинлик.

“Балиқ скелети” техникаси асосида “ Нима учун ҳозирги кунда тест методи кенг қўлланилмоқда?” саволига жавоб берилади. Ушбу технология катта муаммоларнинг ечимини топишга қаратилган. Юқори қисмида ғоявий оқим ва ҳаракатларнинг тури ёзилса, пастки қисмида эса уларнинг моҳияти ҳақидаги далиллар ёзилади.

3-МАВЗУ БЎЙИЧА

7-илова

Ёпиқ типдаги тест топшириқлари мазмуни ва шаклига қўйиладиган умумий ва асосий талаблар

- Ҳар бир тест топшириғи тегишли таълим тури бўйича ДТС ва ўқув дастури асосида тузилиши шарт.
- Тест топшириқлари берилган структурага кўра эҳтиёж асосида тузилиши ва ҳар бир тест топшириғининг қийинчилик даражаси кўрсатилиши лозим.
- Тест топшириғи илмий асосланган маълумотлар асосида тузилиши зарур.

-
- Тест топшириғи умумий қабул қилинган терминлар асосида тузилиб, унда эскирган, кам ишлатиладиган ҳамда кўп маънони англатадиган сўзлар ва иборалар, белгилар, мажозий таққослашлар, сифатлашлар бўлмаслиги керак.
 - Ҳар бир тест топшириғи бирор-бир ягона мақсадни кзда тутган ҳолда тузилиши лозим.
 - Тест топшириғи қийинчилик даражаси асосида тузилиши ва ҳар бир топшириқнинг қийинлик даражаси топшириқ паспортида кўрсатилиши керак.

- Тест топшириғининг саволи аниқ, лўнда, қисқа ифодаланган бўлиши, унда зарурий маълумотлар келтирилиши, кераксиз, ортиқча маълумотлар ишлатилмаслиги, шунингдек, савол икки хил тушинилмаслиги керак.
- Тест топшириғи саволида тўғри жавобни топишга ёрдам берувчи сўз ва иборалар ишлатилмаслиги лозим.
- Тест топшириғининг тўртта жавоби бўлиб, улардан фақат биттаси мутлақ тўғри бўлиши керак.

- Тўғри жавоблар ҳам, нотўғри жавоблар ҳам битта мавзу доирасида бўлиши шарт ва улар шакл жиҳатидан ҳам бир-бирига яқин бўлиши, тўғри жавоб шаклан ажралиб турмаслиги керак.
- Тестнинг муқобил жавоб вариантларида сўзларни кераксиз такрорламаслик, шунингдек, тушунарли, аниқ ва қисқа бўлиши талаб этилади.
- Тест топшириғининг муқобил жавоб вариантларини тузишда тўғри жавобни топишга ёрдам берадиган сўз ва иборалар ишлатилмаслиги зарур.
- Тест топшириғининг нотўғри жавоблари асосли равишда танланиши лозим.

- Тест топшириғининг муқобил жавоблари орасида “жавобларнинг барчаси тўғри”, “жавобларнинг барчаси нотўғри”, “тўғри жавоб йўқ”, “тўғри жавоб А ва В”, “В ва D”, каби иборалар ишлатилмаслиги лозим.
- Тест топшириқлари ёзилган файлнинг номи намунавий ўқув режага мувофиқ фаннинг тўлиқ номи билан номланиши шарт. Масалан, “Информатика ва ахборот технологиялари” ёки “Умумий психология” каби. Файлни номлашда қисқартмалар киритиш мумкин эмас.
- Тест топшириқлари 2003 Microsoft Word дастурида, “Times New Roman”да, 14 шрифтда ёзилиши лозим.

- Тест материалларини Microsoft Word дастурига киритишда клавиатурадаги белгилардан фойдаланиш талаб этилади. Математик ифодалар, физик ва кимёвий формулалар, грек алифбосидаги ҳарфлар, клавиатурада киритиш имкони мавжуд бўлмаган турли белгилар, юқори даража ва қуйи индекслар “Формула редактори” орқали киритилиши шарт. “Топшириқлар панели”даги ва “Символ”даги белгилардан фойдаланиш маън этилади.
- Тест топшириқларини тайёрлашда чизма ва расмлардан фойдаланиш мумкин эмас.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Қонунлари

4. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2012.
5. Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни. Т.: 1997.
6. Ўзбекистон Республикаси "Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури". Т.: 1997.

II. Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари

1. "Малакали педагог кадрлар тайёрлаш ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини шундай кадрлар билан таъминлаш тизимини янада такомиллаштиришга оид чора-тадбирлар тўғрисида" Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. "Халқ сўзи", 2012 йил 28 май.

III. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари

10. Автомототранспорт воситалари ва шаҳар электр транспорти воситалари ҳайдовчиларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш билан шуғулланувчи таълим муассасалари ўқувчиларининг билимини баҳолаш учун тест саволларини тузиш ва тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисида Низом (АВ томонидан 30.09.2011 й. 2271-сон билан рўйхатга олинган 29.07.2011 й. Ички ишлар вазирлигининг 7-сон, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 316-сон, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест марказининг 89-01-2090-сон қарори билан тасдиқланган).

11. Ўзбекистон Республикаси Давлат бошқаруви академияси магистратурасига қабул қилишда тест синовларини ташкил этиш ва ўтказиш тартиби тўғрисидаги Низом (АВ томонидан 01.08.2012 й. 2384-сон билан рўйхатга олинган Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази директорининг 30.07.2012 й. 01-172-сон буйруғи билан тасдиқланган).

12. Ўзбекистон Республикаси олий таълим муассасаларининг бакалавриятига тингловчиларни қабул қилишда тест синовларини ўтказиш тартиби тўғрисидаги Низом (АВ томонидан 08.07.2011 й. 2242-сон билан рўйхатга олинган Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги давлат тест маркази директорининг 06.07.2011 й. 01-222/1-сон буйруғи билан тасдиқланган).

13. 1998/99 ўқув йилида ЎзР Олий таълим муассасаларига қабул тўғрисида. ЎзР ВМ 25.05.1998 й. 228-сонли Қарори.

14. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1994 йил 14 майдаги “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида Давлат тест маркази ташкил этиш тўғрисида” ги 258-сонли қарори

15. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 24 июндаги 293-сонли «Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида»ги қарори.

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 5 январдаги 5-сонли “Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш тўғрисида”ги қарори;

17. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 11 мартдаги “Давлат тест маркази таркибида кадрлар тайёрлаш сифатини назорат қилиш, педагог кадрлар ва таълим муассасалари аттестатсияси бошқармасини ташкил этиш тўғрисида”ги 109-сонли қарори;

18. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим муассасаларининг 2004-2005 ўқув йили бўйича рейтинг натижалари., ЎзР ВМ ҳузуридаги Давлат тест маркази, Тошкент, 2005 й.

IV. Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

1. Каримов И.А. Юсак маънавият – енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. – 176 б.

2. Каримов И.А. Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепцияси. –Т.: Ўзбекистон, 2010.

3. Каримов.И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. - Т.: Ўзбекистон, 2011. - 438 бет.

V. Дарсликлар ва ўқув қўлланмалар

8. Аванесов В.С. Композиция тестовых заданий. Москва, 2002.

9. Временные государственные требования к минимуму содержания профессиональной образовательной программы и уровню подготовки лиц при получении дополнительной квалификации "Тестолог (специалист в области педагогических измерений)". Министерство образования Российской Федерации. Москва, 2000. 14 стр.

10. Ковалева Г.С. Национальный фонд подготовки кадров, Программа развития и совершенствования государственных образовательных стандартов и тестирования (Первый этап). Итоговый отчет. Зарубежный опыт построения и актуальные проблемы развития образовательного тестирования. Москва, 2001. 26 стр.

11. Крисилов В.А. Опыт проведения рейтингов украинских и российских вузов /Крисилов В.А., М.Л. Слуцкая // Ранжирование высших учебных заведений: состояние, тенденции, проблемы. Коллективная монография / Под. Ред. В.Н. Бержанского. – Симферополь: ДИАЙПИ, 2007. - С.29-41.

12. Михайлычев Е.А., Норов Ш.К. Дидактические тесты в системе много этапного контроля знаний студентов Бухара. Бух.ТИПЛП.1995.-36 с.

13. Тестология бўйича русча-ўзбекча, ўзбекча-русча изоҳли терминологик луғат-минимум/ Техника фанлари доктори Б.М.Исмаиловнинг умумий тахрири остида. Тошкент: Давлат тест маркази, 2005. Рус ва ўзб. тил. – 136 бет.

14. Фарберман Б.Л., Асомов Д.К. Педагогик тестлар ва тингловчилар билимини назорат қилиш ва баҳолашнинг рейтинг усули. -Т.: РЎУИ, 1995. - 102 б.

VI. Интернет сайтлари

6. <http://www.gov.uz>
7. <http://www.lugat.uz>
8. <http://www.ziyonet.uz>
9. <http://www.edu.uz>
10. <http://www.dtm.uz>